

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ЧЕРНІВЕЦЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ЮРІЯ ФЕДЬКОВИЧА

ЕКОНОМІЧНИЙ ФАКУЛЬТЕТ
КАФЕДРА ФІНАНСІВ І КРЕДИТУ РОЗВИТКУ

ФОРМУВАННЯ Й ОЦІНКА ФІНАНСОВОГО ПОТЕНЦІАЛУ КОМЕРЦІЙНОГО БАНКУ

Кваліфікаційна робота

Рівень вищої освіти – другий (магістерський)

Виконав: студент 2-го курсу, 672-2 групи,
денної форми навчання,
спеціальність 072 «Фінанси, банківська
справа та страхування»
Музика Володимир Васильович

Керівник: д.е.н., професор, завідувач кафедри
фінансів і кредиту
Нікіфоров Петро Опанасович

До захисту допущено
на засіданні кафедри
протокол № 4 від «28» листопада 2023 року
Зав. кафедрою фінансів і кредиту
_____ проф. Нікіфоров П.О.

Чернівці – 2023

АНОТАЦІЯ

Музика В.В. Формування й оцінка фінансового потенціалу комерційного банку. Рукопис. Кваліфікаційна робота на здобуття другого (магістерського) рівня вищої освіти за спеціальністю 072 Фінанси, банківська справа та страхування. Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича, Чернівці, 2023.

Випускна кваліфікаційна робота присвячена дослідженню проблем формування та оцінки фінансового потенціалу комерційного банку. Здійснено аналіз теоретичних засад розбудови та оцінки фінансового потенціалу комерційного банку, виокремлено теоретичні підходи до розуміння фінансового потенціалу банку, його структури, процесів формування та оцінювання такого потенціалу у теорії сучасного банківництва.

У рамках практичної аналітики побудови та оцінювання фінансового потенціалу банку розглянуто чинники його формування, вплив на них менеджменту, здійснено аналіз існуючих підходів до оцінки фінансового потенціалу банків та показано роль останнього у забезпеченні конкурентоздатності комерційних банків.

Наведено окремі шляхи удосконалення системи формування та оцінки фінансового потенціалу банків України, для чого виокремлено пріоритетні напрями такого удосконалення, визначено методичний підхід до комплексної оцінки фінансового потенціалу банку та можливості його реалізації як інструменту фінансового моніторингу в Україні.

Ключові слова: комерційний банк, банківська система, потенціал, фінансовий потенціал банку, структура фінансового потенціалу, чинники формування фінансового потенціалу, оцінка фінансового потенціалу, менеджмент банку, фінансовий моніторинг.

ABSTRACT

Volodymyr Muzyka. Formation and assessment of the financial potential of a commercial bank. Manuscript. Qualification work for the second (master) level of higher education in the specialty 072 Finance, banking and insurance. Yuriy Fedkovych Chernivtsi National University, Chernivtsi, 2023.

The final qualification work is devoted to the study of the problems of formation and assessment of the financial potential of a commercial bank. The analysis of theoretical

foundations of development and evaluation of financial potential of commercial bank is carried out, theoretical approaches to understanding of financial potential of bank, its structure, processes of formation and evaluation of such potential in the theory of modern banking are allocated.

Within the framework of practical analytics of building and evaluating the financial potential of the bank, the factors of its formation, the influence of management on them are considered, the analysis of existing approaches to assessing the financial potential of banks is carried out and the role of the latter in ensuring the competitiveness of commercial banks is shown.

Separate ways of improvement of the system of formation and assessment of the financial potential of banks of Ukraine are presented, for which the priority directions of such improvement are allocated, the methodical approach to the complex assessment of the financial potential of the bank and the possibility of its realization as a tool of financial monitoring in Ukraine are defined.

Keywords: commercial bank, banking system, potential, financial potential of the bank, structure of financial potential, factors of formation of financial potential, assessment of financial potential, bank management, financial monitoring.

Кваліфікаційна робота містить результати власних досліджень. Використання ідей, результатів і текстів наукових досліджень інших авторів мають посилання на відповідне джерело.

_____ **В.В. Музика**

ЗМІСТ

ВСТУП	5
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ФОРМУВАННЯ Й ОЦІНКИ ФІНАНСОВОГО ПОТЕНЦІАЛУ КОМЕРЦІЙНОГО БАНКУ	8
1.1. Теоретичні підходи до розуміння фінансового потенціалу банку.....	8
1.2. Структура фінансового потенціалу банку: визначальні характеристики.....	11
1.3. Формування й оцінювання фінансового потенціалу в теорії сучасного банківництва.....	20
Висновки до першого розділу	27
РОЗДІЛ 2. ПРАКТИЧНА АНАЛІТИКА ЧИННИКІВ ПОБУДОВИ Й ОЦІНЮВАННЯ ФІНАНСОВОГО ПОТЕНЦІАЛУ КОМЕРЦІЙНОГО БАНКУ	29
2.1. Чинники формування фінансового потенціалу банку та вплив на них менеджменту.....	29
2.2. Визначення та аналіз існуючих підходів до оцінки фінансового потенціалу банків.....	35
2.3. Фінансовий потенціал у забезпеченні конкурентоздатності банків.....	38
Висновки до другого розділу	42
РОЗДІЛ 3. УДОСКОНАЛЕННЯ СИСТЕМИ ФОРМУВАННЯ Й ОЦІНКИ ФІНАНСОВОГО ПОТЕНЦІАЛУ БАНКІВ В УКРАЇНІ	44
3.1. Пріоритетні напрями удосконалення методів формування та оцінка фінансового потенціалу банків України	44
3.2. Визначення методичного підходу до комплексної оцінки фінансового потенціалу банку.....	51
3.3. Реалізація фінансового потенціалу банку в умовах здійснення фінансового моніторингу в Україні	54
Висновки до третього розділу	60
ВИСНОВКИ	63
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	67
ДОДАТКИ	

ВСТУП

Актуальність теми. Сучасна банківська система України сьогодні знаходиться у процесі трансформаційних реформ відповідно до завдань діючої Стратегії розвитку до 2025 року, Меморандумів про співпрацю з МВФ та інших нормативно-правових документів. За останні роки з ринку була виведена значна кількість банківських установ, а для тих, що залишилися з'явилися нові можливості їх подальшого розвитку. Саме тому враховуючи ризики та обмеженість капіталу, сьогодні суттєво важливим є продуктивне формування та достовірна оцінка фінансового потенціалу банку як певного орієнтира для подальшої діяльності, тому що від нього (потенціалу) залежить вся система прийняття управлінських рішень та в цілому стабільна фінансова діяльність банку.

Проблематику потенціалу загалом в економіці аналізували В. Г. Боронос, О. В. Васюренко, Н. Б. Демчишак, Р. С. Козьменко, С. С. Шумська. Формуванню й оцінюванню потенціалу саме банків та банківської системи присвячені роботи А. О. Єпіфанова, О. В. Портної, С. В. Леонова, Ж. І. Торяник, а питання фінансового потенціалу банку безпосередньо розглядались у працях В. Я. Вовк, А. М. Герасимовича, О.М. Колодізева, Я. М. Кривич та інших вітчизняних фахівців.

Проте необхідно констатувати, що і сьогодні недостатньо розробленими є питання комплексного аналізу фінансового потенціалу банку як такого, який включає всі основні напрями фінансової діяльності банку у їх постійному взаємозв'язку. Фахівці говорять про необхідність поглиблення аналітики у практичному сенсі, тобто процесів формування та оцінки потенціалу, які дадуть можливість формувати більш обґрунтовані плани його максимальної реалізації.. Актуальність зазначеної тематики для банківництва України зумовила вибір теми кваліфікаційної роботи, її об'єкт, предмет, мету і завдання.

Мета і завдання дослідження. Метою кваліфікаційної роботи є аналіз теоретичних положень та практичних аспектів формування та оцінки фінансового потенціалу банку, а також їх удосконалення. Відповідно до мети у роботі поставлені наступні завдання:

- показати теоретичні підходи до розуміння фінансового потенціалу банку;
- обґрунтувати структуру фінансового потенціалу банку, характеристики його складових;
- здійснити теоретичну оцінку фінансового потенціалу у науці сучасного банківництва;
- виокремити та проаналізувати чинники формування фінансового потенціалу банку та вплив на них банківського менеджменту;
- визначити підходи до оцінки фінансового потенціалу банку, які розкривають його найбільш повно;
- окреслити проблеми фінансового потенціалу у забезпеченні конкурентоздатності банків;
- визначити пріоритетні напрями удосконалення методів формування та оцінки фінансового потенціалу банків України;
- удосконалити підходи до комплексної оцінки фінансового потенціалу банку;
- обґрунтувати взаємозв'язок реалізації фінансового потенціалу банку та заходів фінансового моніторингу в Україні.

Об'єктом аналізу в роботі виступає фінансовий потенціал комерційного банку в українській банківській системі.

Предмет аналізу – система взаємодій між різними суб'єктами банківництва з приводу формування та оцінки фінансового потенціалу комерційного банку в Україні.

Методи дослідження. Теоретичну базу кваліфікаційної роботи складають постулати економічної та фінансової науки, системного підходу в аналізі банківництва, відомі загальнонаукові і спеціальні методи пізнання

процесів формування та оцінки фінансового потенціалу, у тому числі метод наукового абстрагування – для визначення поняття «фінансовий потенціал банку»; методи класифікації, структурного аналізу – для розуміння структури фінансового потенціалу банку; діалектичний метод – для аналізу основних підходів в оцінці фінансового потенціалу; логічного узагальнення – для визначення параметрів основних напрямів удосконалення засобів формування фінансового потенціалу банку та його оцінки.

Інформаційну базу роботи складають закони України та нормативні документи НБУ, фахові публікації вітчизняних і зарубіжних учених з теорії та практики формування та оцінки фінансового потенціалу, дані рейтингових агентств, офіційна фінансова звітність банків, ресурси мережі Інтернет.

Характеристика структури роботи. У першому розділі розглянуто теоретичні основи формування та оцінки фінансового потенціалу банку, розуміння його сутності та структури.

Другий розділ присвячений питанням аналізу чинників побудови і оцінювання фінансового потенціалу комерційного банку, виходячи із практичних аспектів функціонування сучасної банківської системи України. Визначено та проаналізовано вплив менеджменту на чинники формування фінансового потенціалу, існуючі підходи до його оцінки та роль потенціалу у забезпеченні конкурентоздатності банків.

У третьому розділі виокремлено пріоритетні напрями удосконалення системи формування і оцінки фінансового потенціалу банків в Україні, визначено підхід до його комплексної оцінки та показано взаємозв'язок реалізації фінансового потенціалу банків з здійсненням фінансового моніторингу в Україні.

Обсяг кваліфікаційної роботи. Магістерська робота складається зі вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних літературних джерел і додатків. Теоретичні узагальнення та практичні висновки у роботі підтверджуються статистичним, табличним та графічним матеріалом згідно з посиланнями.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ФОРМУВАННЯ Й ОЦІНКИ ФІНАНСОВОГО ПОТЕНЦІАЛУ КОМЕРЦІЙНОГО БАНКУ

1.1. Теоретичні підходи до розуміння фінансового потенціалу

Світова економіка та економіка України сьогодні переживають систематичні кризові явища. Суттєвий вплив на економічну та фінансову системи України спричиняє сьогодні повномасштабна російсько-українська війна, яка ускладнює діяльність вітчизняних фінансових інститутів, значно актуалізуючи проблематику фінансового потенціалу економічних суб'єктів, у тому числі комерційних банків.

У фаховій літературі існує велика кількість визначень та підходів до розуміння поняття «потенціал» в економіці, і це значно ускладнює власне теоретичні підходи у його аналізі, визначення структури та оцінювання потенціалу економічних суб'єктів. У літературі наголошується, що в процесі розвитку поняття «потенціал» його розуміння змінювалась від ресурсного підходу до діяльнісного, потім до можливо-прогнозного і поєднання цих трьох підходів в рамках системного підходу. По рівнях суб'єктності еволюція поняття «потенціал» йшла у напрямку від макро- та мезоекономічного рівня (потенціал країни, галузі) до мікрорівня (потенціал підприємства, банку) [3].

Що стосується трактування поняття «фінансовий потенціал», а на цій основі обґрунтованого визначення поняття «фінансовий потенціал банку» підкреслимо, що у фаховій літературі фінансовий потенціал розглядають на рівні країни, регіону (макрорівень), галузі (мезорівень) або підприємства (мікрорівень), а у випадку комерційних банків розглядають потенціал банківської системи (мезорівень) або окремого банку (мікрорівень).

Для фінансової системи національної економіки фінансовий потенціал банківського сектору та кожного окремо взятого банку надзвичайно важливий,

тому що банки – головні та найбільш важливі учасники фінансового ринку України. Наприклад, відомий український учений П. І. Юхименко підкреслює, що: «Економічний та фінансовий потенціал будь-якої країни вимірюється в першу чергу потенціалом її банківської системи, яка є «серцевиною фінансової системи» [253, с. 86].

Загально визнано, що на мікрорівні найбільш розробленими у літературі є питання сутності, оцінки та аналізу потенціалу виробничого підприємства. Безумовно, на відміну від підприємства для банку формування та оцінювання та, більш широко, аналіз фінансового потенціалу є значно суттєвішим тому, що власне банк є фінансовою установою. Продуктивна діяльність підприємства базується на раціональності виробництва товарів, устаткування та взагалі матеріальної бази підприємства тощо, а для банку в цьому сенсі основним видом діяльності є формування та управління фінансовими потоками. Саме тому для розуміння в теоретичному сенсі поняття «фінансовий потенціал банку» здійснено аналіз визначень фінансового потенціалу фінансової установи – чи то банку, чи страхової компанії, чи інвестиційного фонду тощо.

Таким чином, аналіз визначень поняття «фінансовий потенціал фінансової установи» (табл. 1.1) засвідчив, що відносно фінансових установ домінують ресурсний та об'єднаний підходи до сутності фінансового потенціалу, які більш спрощені ніж системний та процесний у плані формування та оцінювання цього потенціалу. Безумовно, це вказує на відставання розвитку теорії фінансового потенціалу банківських установ на відміну від теоретичних і практичних розробок у сфері аналізу потенціалу виробничих підприємств.

Маючи результати аналізу понять «потенціал», «фінансовий потенціал» та розуміння поняття «фінанси» як комплексу відносин, які здійснюються при формуванні та використанні централізованих і децентралізованих грошових фондів, можна виокремити характерні риси поняття «фінансовий потенціал» на рівні комерційного банку.

Узагальнено це можна подати у вигляді таблиці (табл. 1.1).

Таблиця 1.1.

Визначення поняття фінансовий потенціал фінансової установи

Джерело	Визначення	Підхід
1	2	3
Кривич Я.М.	Сумарні усі грошові кошти банку, які перебувають у його безпосередньому розпорядженні та кошти, які можуть бути потенційно залучені банком через ефективну банківську діяльність або прирощені чи втрачені в разі проведення активних операцій	Ресурсний
<u>Базилевич В.Д.</u>	Сукупність фінансових ресурсів, які перебувають в господарському обороті щоб забезпечити проведення операцій та здійснення інвестиційної діяльності	Ресурсний
<u>Вовк В.Я.,</u> <u>Вядрова Н.Г.</u>	Усі наявні фінансові ресурси, які є в безпосередньому розпорядженні банку, та ресурси, які можуть бути потенційно залучені (прирощені чи втрачені) у процесі здійснення банківської діяльності у майбутньому для формування та збільшення сукупних активів	Ресурсний
<i>Продовження табл. 1.1</i>		
Герасимович А.М.	Фінансовий потенціал комерційного банку визначається обсягами і структурою його необоротних та оборотних активів, які формуються за допомогою фінансових ресурсів (як власних, так і залучених та позичених)	Об'єднаний
Вольська С.П.	Наявні ресурси у часі, їх формування та забезпечення руху у майбутньому.	Об'єднаний
<u>Кирилейза І.С.</u> [	Комплекс фінансових ресурсів, які заходяться у розпорядженні банку та використовуються банком для забезпечення належного рівня фінансової стійкості, ліквідності, платоспроможності та інших показників фінансового стану.	Об'єднаний

Джерело: розроблено автором на основі [8, 12]

Такими характерними рисами поняття «фінансовий потенціал» відносно окремого банку виступають:

- розуміння його як сукупності фінансових ресурсів, як наявних, так і тих, що можуть бути закумуляовані;
- поєднання у своєму складі вже існуючих та прихованих можливостей;
- «віддзеркалення» фінансової діяльності, причому як можна ширшої;
- орієнтованість на досягнення визначеної мети;

- фіксація максимуму, тобто межі можливостей;
- по визначенню динамічний характер, розвиток, спрямованість у майбутнє;
- залежність від менеджменту банку та умов його діяльності.

Отже, на основі проведеного аналізу та виявлених характерних рис фінансового потенціалу банку в теоретичному сенсі розуміння фінансового потенціалу банку виступає як комплекс граничних можливостей банку щодо залучення, прибуткового розміщення і відтворення фінансових ресурсів, використання яких може бути відображено у показниках фінансової діяльності, задля досягнення мети банку шляхом ефективного управління.

Таке розуміння враховує усі характерні ознаки фінансового потенціалу, підкреслює єдність можливостей до залучення та розміщення наявних ресурсів, наголошує на взаємозв'язок фінансової діяльності та фінансового потенціалу, а реалізація останнього є ключовою умовою досягнення мети банку. Якщо враховувати складний та змінний характер фінансового потенціалу банку, розвиток теорії потенціалу в економіці, наведене теоретичне пояснення є скоріше певним етапом аналізу процесу формування та оцінювання фінансового потенціалу банку.

1.2. Характеристика видів та структури фінансового потенціалу банку

В аналізі теоретичних основ формування та оцінки фінансового потенціалу банку важливим також є визначення його структури, причому на основі аналізу сутності цього фінансового потенціалу. У фінансовій літературі, при аналізі фінансового потенціалу постійно виокремлюють різні види фінансового потенціалу банку за основними класифікаційними ознаками (табл. 1.2). Наприклад, як свідчить таблиця 1.2 за функціональною спрямованістю фінансовий потенціал поділяють на три основних види:

потенціал залучення, який відображає фінансові можливості банку, щоб акумулювати необхідні ресурси на ринку; потенціал розміщення означає фінансові можливості банку щодо максимально продуктивного розміщення як власних, так і залучених фінансових ресурсів та потенціал відтворення, тобто, по-суті фінансовий результат від реального залучення та розміщення коштів.

Таблиця 1.2.

Розподіл видів фінансового потенціалу банківської установи

Класифікаційна ознака	Види фінансового потенціалу
1	2
За функціональною спрямованістю	1. Потенціал залучення; 2. Потенціал розміщення; 3. Потенціал відтворення – результат реалізації потенціалу залучення та розміщення
За ступенем реалізації	1. Реалізований; 2. Нереалізований.
За періодом реалізації	1. Поточний – реалізовані можливості щодо залучення та розміщення ресурсів; 2. Тактичний – реалізація можлива у короткостроковому періоді; 3. Стратегічний – досягнення потребує значних змін і витрат часу.
За джерелами формування	1. Внутрішній – формується за рахунок резервів, раціоналізації структури активів; 2. Зовнішній – формується за рахунок коштів інших суб'єктів.
За ймовірністю реалізації	1. Підтверджений – потенціал підписаних контрактів та із високим ступенем ймовірності реалізації (>95%); 2. Прогнозований – для реалізації потрібні додаткові умови та зусилля

Джерело: розроблено автором на основі [8]

Виокремлення у фінансовому потенціалі банку його різновидів надає додаткову інформацію, яка, як правило, може бути застосована при оцінці фінансового потенціалу та побудові його структури. Під структурою будь-якої системи розуміється сукупність елементів та стійких зв'язків між ними.

На наш погляд, згідно із сформульованим визначенням фінансового потенціалу банку, він структурно показує можливості акумуляції, розміщення й відтворення ресурсів (реалізовані і нереалізовані) та процес їх реалізації. Існуюче у літературі розуміння структури фінансового потенціалу та його

змісту означає, що структура фінансового потенціалу банку має розглядатися за функціональністю, спрямованістю, та періодом реалізації є наступною і зображена на рис. 1.1. [8, 29, 34].

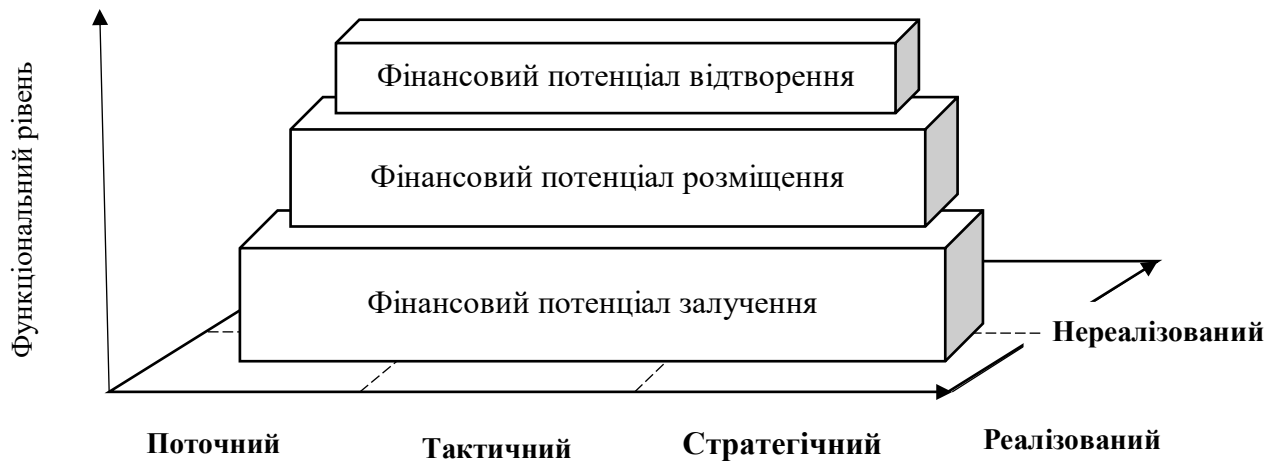

Рис.1.1. Структура фінансового потенціалу банківської установи

Як видно з рис. 1.1. основними функціональними рівнями фінансового потенціалу банку виступають:

- 1) потенціал акумуляції фінансових ресурсів, залучених на ринку (реалізований та нереалізований);
- 2) потенціал прибуткового розміщення залучених на ринку фінансових ресурсів;
- 3) потенціал постійного отримання фінансового результату банку на ринку (дохід).

При цьому фінансовий потенціал акумуляції ресурсів банку є первинним до потенціалу рентабельного розміщення, тому що саме від обсягів і ефективності процесів акумуляції залежать обсяги та відповідна процентна ставка розміщення коштів, а потім і кінцевий результат. А вже від реалізації фінансового потенціалу залучення та фінансового потенціалу розміщення залежать обсяги майбутнього доходу, тобто фінансового потенціалу відтворення або постійного отримання результату.

У структурі фінансового потенціалу банку його базою, основою виступає обсяг його власних коштів, тобто капітал банку. Розмір власного капіталу по-суті визначає масштаби діяльності банку, хоча саме власний капітал переважно спрямований на утримання фінансової стійкості, забезпечення платоспроможності, покриття непередбачуваних витрат, а не застосовується для здійснення функціональної фінансової діяльності. Сам процес створення власного капіталу виступає як цілеспрямована діяльність банку щодо акумуляції коштів для здійснення своєї діяльності. Цей процес є первісним по відношенню до формування зобов'язань, тобто по-суті однією із головних умов формування фінансового потенціалу є розбудова його власного та регулятивного капіталу.

При аналізі структури фінансового потенціалу важливо виокремлювати суто фінансові операції в діяльності банку та, безумовно, пов'язані із ними фінансові доходи та видатки. Зрозуміло, що провести чітку межу та розділити усі банківські операції між фінансовим та іншими видами потенціалу банку занадто складно, проте можна побачити їхню належність за джерелами надходження або розміщення ресурсів, для прикладу, основні засоби у структурі активів банку належать до ресурсного потенціалу, а не до фінансового, як і адміністративні витрати формують кадровий або управлінський потенціал. Отже, за зробленим попередньо визначенням фінансового потенціалу банку, до його складу необхідно відносити кошти, які безпосередньо пов'язані саме із фінансовою діяльністю банку.

Основним офіційним джерелом інформації, яка розкриває діяльність банку є форми фінансової звітності. Аналітика статей різних форм фінансової звітності, як-то баланс банку та звіт про фінансові результати дає можливість виокремлювати джерела інформації про операції банку, які або відносять до фінансового потенціалу або ні.

Для розуміння елементної структури фінансового потенціалу акумуляції ресурсів статті зобов'язань балансу банку необхідно аналізувати щодо їх приналежності до джерел інформації стосовно фінансового потенціалу банку.

За визначенням фінансового зобов'язання, наведеним в Міжнародному стандарті бухгалтерського обліку (МСБО) 32 [47], класичними видами фінансових зобов'язань виступають кошти банків та кошти клієнтів, які включають кошти фізичних та юридичних осіб як на вимогу, так і строкові депозити.

Фінансовими зобов'язаннями, безумовно, виступають і боргові цінні папери, емітовані банком. Наведені статті є головними джерелами залучення коштів банком, а тому ці кошти структурно включаються до фінансового потенціалу банку.

Серед інших залучених (акумуляованих) коштів виділяють отримані консорціумні кредити, кредити міжнародних фінансових структур, зобов'язання з фінансового лізингу тощо. Всі вони відповідають визначенню фінансових зобов'язань, виступають джерелом направленою залучення коштів банком, тобто це кошти, які обліковуються згідно тих статей фінансової звітності, які формують фінансовий потенціал банку.

Існують також похідні фінансові зобов'язання у торговому портфелі банку, а ще такі, які призначені для обрахування ризиків; кредиторська заборгованість за фондовими паперами, за операціями з платіжними картками, з іноземною валютою тощо, і всі вони є фінансовими інструментами, а тому можуть бути застосовані банком для отримання стійкого фінансового результату, тобто належать до складу фінансового потенціалу банку. Субординований борг також є контрактним, а отже, фінансовим зобов'язанням, по якому банк сплачує певну суму коштів, тому кошти залучені на умовах субординованого боргу також включаються до фінансового потенціалу банку.

Розуміння статей фінансової звітності банку щодо віднесення їх вже до фінансового потенціалу розміщення вимагає визначення фінансових активів як валюти або грошових коштів, як засобу обміну, а отже, основи оцінки та визнаються всіх операцій у фінансовій звітності [47]. Звідси, стаття Балансу «Грошові кошти та їх еквіваленти» абсолютно і однозначно виступає

джерелом інформації для фінансового потенціалу банку.

Цінні папери в портфелі та інші фінансові активи, які обліковуються за справедливою вартістю, як відомо не дають фіксованої суми надходжень і утримуються для одержання доходу від короткострокової волатильності ринкової ціни. Хоча, на перший погляд цей вид активів відображає скоріше компетентність менеджерів банку, щодо управління ринковими ризиками, тобто припадає на сферу кадрового потенціалу, він все рівно повністю відповідає визначенню фінансового активу розумінню фінансового потенціалу банку, тому що є напрямком розміщення коштів і зорієнтований на реалізацію мети банку та отримання ним фінансового результату. Такий же підхід і до інших портфелів банку – на продаж, до погашення та вкладень у дочірні компанії. Не дивлячись як на специфіку, так і на різні цілі кожного із цих портфелів, усі вони так або інакше входять у фінансовий потенціал банку.

Ресурси в інших банках взагалі виступають чистим видом фінансового активу, адже становлять контрактне право, так само як і позики та заборгованість клієнтів. Кредити та заборгованість останніх – це є основний вид фінансових активів банку та основний напрямок розміщення грошових коштів, якраз ця стаття і є ключовою, визначальною для фінансового потенціалу банку.

При аналізі статей власного капіталу банку, підкреслимо, що кошти, які обліковуються за цими статтями необхідні щоб утримувати фінансову стійкість та платоспроможність банку, вони повною мірою структуровані у фінансовий потенціал банку. При цьому джерелами акумуляції коштів для здійснення активної фінансової діяльності можуть бути напрямки, які відповідають статтям «Резервні та інші фонди банку», «Нерозподілений прибуток (непокритий збиток)», що створюють регулятивний капітал банку.

Отже, в процесі формування та оцінювання фінансового потенціалу банку та його структури джерела акумуляції ресурсів та напрямки розміщення коштів, як правило об'єднують за вищезазначеними статтями Балансу банку.

Щоб визначити структуру фінансового потенціалу відтворення

результату згідно статей офіційної фінансової звітності банку необхідно розглядати структуру «Звіту про прибутки і збитки» причому щодо інформації про фінансовий потенціал банку саме у частині фінансового результату. Сюди відносять витрати, що виникають в процесі залучення (акумуляції) коштів які обліковуються за відповідними статтями пасивів Балансу, та, безумовно доходи, які виникають внаслідок розміщення залучених коштів та обліковуються за відповідними статтями активів Балансу банку.

Головним чином до статей, за якими фіксують фінансові результати по активам та зобов'язанням банку, належать відсоткові доходи та відсоткові витрати. Процентними доходами виступають доходи, отримані за сертифікатами НБУ; доходи за позиками юридичним особам, державним структурам та населенню; доходи за цінними паперами у банківському портфелі, портфелі на продаж та до погашення, а також інші процентні доходи. У свою чергу процентні витрати – це витрати за коштами рефінансування Національного банку України; витрати за операціями з бізнесовими структурами, бюджетними установами та різними позабюджетними фондами, із населенням; процентні витрати по цінним паперам; витрати за позиками від міжнародних структур та небанківських фінансових установ. При цьому на відміну від відсоткових доходів, комісійні доходи та витрати не є власне доходами від фінансової діяльності банку, а тому вони і не належать до фінансового потенціалу банку. Зауважимо, що чистий процентний дохід виступає головним показником фінансового потенціалу банку.

До структури фінансового потенціалу за результатами віднесено також результат від операцій з цінними паперами в портфелі банку та від ринкової переоцінки фінансових інструментів, які обраховуються за так званою справедливою вартістю. Результат від операцій зі страхування ризиків відноситься до фінансового потенціалу банку, тому що інструменти хеджування згідно міжнародних стандартів бухгалтерського обліку [48] відносяться до фінансових активів або фінансових зобов'язань. А ще, до результатів операцій із фінансовими інструментами включають результат від

продажу цінних паперів у портфелі банку та від операцій з іноземною валютою. По доходам інвестиційних портфелів виокремлюється частка в прибутку (збитку) асоційованих компаній.

Таким чином саме аналіз статей офіційної фінансової звітності банку, а саме Звіту про фінансовий стан банку, тобто Балансу та Звіту про прибутки і збитки, тобто Звіту про фінансові результати для розуміння приналежності їх до фінансового потенціалу банку згідно визначень у [47] дає нам розуміння структури такого потенціалу.

Результати наведеного аналізу основних складових структури фінансового потенціалу банку, за статтями офіційної фінансової звітності представлено в табл. 1.3.

Таблиця 1.3.

Склад елементів структури фінансового потенціалу банку за статтями фінансової звітності

Складова ФПБ	Елементи складової фінансового потенціалу банку
<i>1</i>	<i>2</i>
Фінансовий потенціал залучення ресурсів	кошти банків; кошти фізичних осіб; кошти юридичних осіб; боргові цінні папери емітовані банком; інші залучені кошти; інші фінансові зобов'язання; субординований борг; статутний капітал; емісійні різниці; незареєстровані внески до статутного капіталу; нерозподілений прибуток.; резервні та інші фонди банку; резерви переоцінки
Фінансовий потенціал розміщення ресурсів	грошові кошти та їх еквіваленти; кошти в інших банках; кредити та заборгованість фізичних осіб; кредити та заборгованість юридичних осіб; торгові цінні папери; інші фінансові активи, що обліковуються за справедливою вартістю; цінні папери в портфелі банку на продаж; цінні папери в портфелі банку до погашення; інвестиції в асоційовані та дочірні компанії.
Фінансовий потенціал відтворення ресурсів	чистий процентний дохід (чисті процентні витрати); результат від операцій з цінними паперами в торговому портфелі банку; результат від переоцінки інших фінансових інструментів, що обліковуються за справедливою вартістю; результат від операцій з хеджування справедливої вартості - результат від продажу цінних паперів у портфелі банку на продаж; знецінення цінних паперів у портфелі банку на продаж; знецінення цінних паперів у портфелі банку до погашення; - результат від операцій з іноземною валютою; результат від переоцінки іноземної валюти - частка прибутку (збитку) асоційованих компаній.

Отже, як видно з табл. 1.3 значна частина статей фінансової звітності надає певну інформацію щодо фінансового потенціалу банку, проте необхідно зазначити, що не всі статті балансу в однаковій мірі впливають на результативність фінансової діяльності банку. За визначенням фінансового потенціалу, його реалізацію можна побачити у показниках фінансової діяльності.

Аналіз потенціалу як системи обумовлює також розуміння його взаємозв'язків із іншими різновидами потенціалу банку. Аналіз структурних складових фінансового потенціалу (табл. 1.3) свідчить про його зв'язок із іншими видами банківського потенціалу, особливо із кредитним, інвестиційним та ресурсним. Серед теоретиків і практиків немає загальної думки, щодо взаємозв'язку даних видів потенціалу між собою, більше того немає єдиної думки навіть в питанні розподілу кредитного та інвестиційного потенціалів.

Водночас, більшість фахівців вважає, що фінансовий потенціал має спільне з ресурсним потенціалом через сферу фінансових ресурсів, при цьому інвестиційний та кредитний різновиди потенціалу банку є складовими фінансового потенціалу та визначають тільки напрямки розміщення коштів банком, а технічний, організаційний, кадровий та інші види потенціалу банку, відрізняються від фінансового складають основу, яка забезпечує власне формування та реалізацію фінансового потенціалу банку.

Таким чином, на основі аналізу структури фінансового потенціалу банку, було виокремлено три основні функціональні рівні – фінансовий потенціал акумулювання (залучення) ресурсів, фінансовий потенціал їх розміщення та фінансовий потенціал відтворення ресурсів (результатів). Аналіз самих структурних елементів фінансового потенціалу банку дав можливість показати ті статті офіційної фінансової звітності, які і виступають джерелами інформації щодо фінансового потенціалу банку, та зрозуміти його взаємозв'язок з іншими різновидами потенціалу банку.

1.3. Формування й оцінювання фінансового потенціалу банку в теорії сучасного банківництва

Задля створення цілісного уявлення про фінансовий потенціал банку, маючи на увазі розуміння його як системи потрібно дослідити фінансовий потенціал банку в плані його системних якостей та характеристик, тобто з позиції теорії банківництва.

Щоб більш повно та комплексно застосувати системний підхід в аналітиці фінансового потенціалу банку його бажано розглядати з функціонального та процесуального підходів.

Функціональний підхід до системи фінансового потенціалу банку виокремлює групу функцій, які необхідно виконувати щоб реалізувати цілі діяльності даної системи. Зрозуміло, що комплексний аналіз фінансового потенціалу як системи включає характеристику виконуваних функцій, останні також вказують на значимість та роль фінансового потенціалу банку у системі аналогічного потенціалу банківського сектору країни.

Процесуальний підхід характеризує стан системи в часі. Такий підхід, свідчить про динамічний характер системи фінансового потенціалу банку. Його аналітика з точки зору процесуального підходу вимагає виокремлення цілого ряду принципів функціонування системи, а також напряду їй дій.

Ці підходи пов'язані між собою та створюють в теоретичному сенсі системне розуміння фінансового потенціалу банку, який сформовано із певних елементів, взаємопов'язаних прямими та зворотними зв'язками, які складають цілісність і тільки у нерозривному взаємозв'язку спроможні виконувати визначені функції.

Для розуміння комплексу функцій, які характеризують процес побудови системи фінансового потенціалу банку, його треба аналізувати з точки зору функціонального підходу. А визначення функцій фінансового потенціалу банку витікає із розуміння його сутності. Фінансовому потенціалу як цілісній системі властиві як функції його окремих складових, або елементів, так і

специфічні функції, притаманні системі в цілому.

Коли аналізується фінансовий потенціал банку на основі функціонального підходу, необхідно щоб не було однаковості його функцій із функціями фінансових ресурсів та виокремлювалися ті функції, які важливі саме системі фінансового потенціалу банку. Також поняття фінансового потенціалу означає ще й гіпотетичні можливості, які не обов'язково мають бути реалізовані.

Нагадаємо також, що фінансовий потенціал банку – це система його граничних можливостей по залученню, розміщенню та відтворенню фінансових ресурсів, тобто по-суті, саме на основі оцінки та аналізу фінансового потенціалу має здійснюватися планування обсягів залучення ресурсів, їх акумуляції та розміщення за окремими статтями, тобто побудови структури активів та пасивів банку. Отже, необхідно погодитись із С. В. Леоновим, що: «Однією із основних функцій фінансового потенціалу банку є так звана структуро-утворювальна функція. Якраз на основі фінансового потенціалу банку формуються основні напрямки залучення та розміщення фінансових ресурсів. Саме на його основі визначають потенційно найменш витратні або найбільш дохідні напрями залучення або розміщення ресурсів та й найменш ризиковані з них» [44].

Фінансовий потенціал банку в теоретичному плані характеризує межу фінансових можливостей його, а, отже, і максимально можливі досягнення цілей банку та одержання максимального фінансового результату.

Як зазначає у своїй роботі український учений-фінансист М. В. Гончаренко [14] фінансовий потенціал виконує також стимулюючу функцію, тобто сама наявність фінансового потенціалу стимулює менеджерів банку до його реалізації у найбільш повному обсязі. Також суттєво важливою функцією фінансового потенціалу банківської установи є контрольна, при якій оцінюючи отриманий банком фінансовий результат та його фінансовий потенціал, менеджмент банку робить висновки щодо продуктивності його діяльності. Фахівці виокремлюють порівняльну функцію фінансового

потенціалу, яка означає можливість порівнювати за потенціалом окремо взяті банки між собою та банки й небанківські фінансові установи і це є бажаним для інвесторів, важливим для структур державного управління і НБУ, особливо в кризові часи, коли потрібно приймати рішення, які стосуються рефінансування банків та їх підтримки або ліквідації.

Отже, узагальнюючи підходи різних фахівців до розуміння функцій фінансового потенціалу банку виокремимо такі основні функції фінансового потенціалу банку, які зображені на рис. 1.2 [44].

Рис. 1.2. Функції фінансового потенціалу

Теорія аналізу системи фінансового потенціалу вимагає також його розгляду з позицій ще одного підходу – процесуального. Процесуальний підхід пояснює динамізм системи, її рухливість. Така рухливість системи фінансового потенціалу банку показує процес його формування та реалізації, тобто своєрідну сукупність взаємопов'язаних видів діяльності, яка перетворює «входи» на заплановані «виходи» [44].

Таким чином, узагальнимо, що процес формування та реалізації фінансового потенціалу банку визначається двома головними характеристиками – це комплекс взаємопов'язаних між собою дій та

сукупність правил або принципів, на базі яких ці дії здійснюється, для того, щоб «виходи» системи були заплановані.

У роботі вже визначалось, що внутрішньою основою розбудови фінансового потенціалу є обсяг сформованого власного капіталу банку, як база для правових обмежень банківської діяльності і, безумовно, і ще одне джерело ресурсів. Джерелом фінансового потенціалу залучення тобто акумуляції та розміщення ресурсів виступають попит та пропозиція на них на ринку.

У потенціалі нереалізовані можливості означають увесь спектр або зовсім незадіяних, або недостатньо задіяних у діяльності банку засобів залучення та розміщення фінансових ресурсів. Зрозуміло, що для кожного конкретного банку цей спектр буде різним. Коли реалізується як фінансовий потенціал залучення так і фінансовий потенціал розміщення, всі ці засоби проходять через систему обмежень, яка в свою чергу обумовлює оцінку рівня ризикованості тих чи інших засобів залучення та використання фінансових ресурсів, аналіз обсягів ліквідності, оцінку рівня дохідності та витратності тощо.

Формування, оцінка та реалізація фінансового потенціалу банку здійснюється на основі пошуку найбільш дохідних або найменш витратних напрямків акумуляції та розміщення ресурсів, враховуючи їх доступність, розумний рівень ризику, показники ліквідності тощо. Обсяги закумульованих ресурсів визначають обсяги їх розміщення, а звідси, реалізація фінансового потенціалу залучення є первинною по відношенню до потенціалу розміщення та визначає рівень його реалізації. А реалізований фінансовий потенціал акумуляції ресурсів та їх розміщення створює відповідні обсяги доходів та витрат, які в свою чергу, дають результат від фінансової діяльності банку. Вже отриманий від застосування фінансового потенціалу результат є додатковим джерелом зростання капіталу, а тому виступає основою для розширення фінансового потенціалу банку.

Як і будь-яка система, система потенціалу в процесі свого функціонування також має спиратись на певну сукупність принципів.

Виокремлення принципів процесу формування, оцінки та реалізації фінансового потенціалу банку суттєво важливе при всебічному аналізі його як системи. Домінантним тут, безумовно, виступає принцип системності та й більшість фахівців як основний принцип вказує системність.

Інші загальноекономічні принципи, наприклад, динамічність, цілісність, безперервність, адаптивність, об'єднаність тощо, базуються на загальних властивостях систем. Зрозуміло, що всі ці вказані принципи належать і фінансовому потенціалу банку як системі. Одним із дуже важливих принципів виступає емерджентність, синергічність або чисто системний ефект. Принцип емерджентності означає, що можливості системи перевищують можливості окремих її елементів [44].

При аналізі фінансового потенціалу банку у цьому сенсі розглядати фінансовий потенціал акумуляції ресурсів із відривом від фінансового потенціалу їх розміщення буде правильним, як і аналізувати їх без фінансового результату.

Синергетичний ефект створення системи фінансового потенціалу банку відчувається також тоді, коли в процесі оцінювання його (потенціалу) реалізації ризику окремих складових не можна враховувати окремо, тому що при їх збільшенні загальносистемний ризик зростає у більших масштабах, аніж сума окремих ризиків по складовим фінансового потенціалу банку. Синергетичний зв'язок між активами та пасивами банку, які створюються на базі фінансового потенціалу, відображається безпосередньо в обмеженнях його реалізації. Поєднання окремих елементів у цілісну систему зменшує ступені свободи, тому реалізація фінансового потенціалу гранично обмежується взаємодією його складових, приймаючи до уваги при цьому рівень ризику, розриви в термінах залучення та розміщення коштів, ліквідність. Крім цього очевидно, що спрямованість фінансового потенціалу на формування якнайбільшого фінансового результату теж обмежується мірою ризикованості діяльності.

Підкреслимо, що в літературі про банківництво відсутня єдина думка

щодо розуміння сутності принципів синергічності й емерджентності, окремі автори розділяють їх, а деякі ототожнюють. Проте, важливим є мабуть те, що синергізм та емерджентність, хоча і мають різну природу виникнення, все ж вони можуть проявлятися однаково, а тому чітко визначити які саме чинники впливають на утворення чи на зміну системних властивостей дуже важко.

При формуванні, оцінці та реалізації фінансового потенціалу банку суттєвим також є дотримання принципу збалансованого розвитку складових потенціалу, який базується на їх взаємозв'язку. Якщо система фінансового потенціалу банку виступає цілісною та інтегрованою, а значить її функціонування однаково залежить від усіх структурних елементів, то зрозуміло, що нерівномірний розвиток структурних складових може суттєво знижувати ефективність функціонування системи в цілому.

Важливим також є принцип цілеспрямованості у створенні системи фінансового потенціалу банку, цей принцип наголошує, що усі елементи системи узгоджено діють задля досягнення її загальної мети – отримання максимального ефекту.

Ще одним важливим принципом функціонування та оцінки системи фінансового потенціалу банку виступає її постійний розвиток і розширення на базі застосування інноваційних технологій, появи нових шляхів та засобів залучення і розміщення коштів. Як приклад – поява платіжних карток суттєво збільшила фінансовий потенціал банків.

Аналіз теоретичних засад фінансового потенціалу банку засвідчив, що багато учених не включають до переліку принципів функціонування потенціалу ефективність. Принцип ефективності – це найважливіший принцип дії будь-якої системи. У системі фінансового потенціалу банку принцип ефективності означає, що результат від діяльності системи має перевищувати задіяні зусилля та ресурси на його реалізацію. Зрозуміло, що принцип ефективності зовсім не означає зневажання рівнем ризикованості діяльності, більше того, його треба враховувати у пошуку шляхів отримання максимального фінансового результату.

Узагальнення принципів формування та реалізації фінансового потенціалу банку

Принцип	Пояснення
1	2
Системність	Передбачає наявність структури взаємопов'язаних підсистем, а також вказує на те, що система фінансового потенціалу банку сама є підсистемою більших систем, наприклад фінансового потенціалу банківської системи
Цілісність	Означає можливість існування та функціонування системи фінансового потенціалу банку лише у разі спільного узгодженого функціонування усіх її елементів. Система не може виконувати свої функції за відсутності будь-якої з її складових
Об'єднаність	Вказує на формування та збереження цілісності системи за рахунок функціонального об'єднання неоднорідних та суперечливих елементів. Залежність кожної з підсистем від її місця та ролі всередині системи
Адаптивність	Пристосування системи фінансового потенціалу банку до змін, схильність системи до впливу факторів зовнішнього середовища.
Динамічність	Постійний рух системи, зміна складових фінансового потенціалу залучення та фінансового потенціалу розміщення ресурсів, функціонування грошових потоків та перерозподіл фінансових ресурсів між структурними елементами системи фінансового потенціалу банку
Безперервність	Виражає єдність, взаємозв'язок та взаємообумовленість елементів, характеризує систему фінансового потенціалу банку як процес руху фінансових ресурсів
Синергізм та емерджентність	Незвідність властивостей та функцій системи до властивостей та функцій суми її окремих складових
Невід'ємність розвитку	Передбачає розширення системи фінансового потенціалу, за рахунок включення до неї нових напрямків залучення та розміщення фінансових ресурсів; появи нових методів управління ризиками, а отже збільшення обсягів реалізації фінансового потенціалу банку тощо
Збалансованість	Взаємна узгодженість та рівномірність розвитку усіх складових системи для забезпечення її ефективного функціонування.
Цілеспрямованість	Орієнтація процесів функціонування як окремих складових фінансового потенціалу банку, так і системи в цілому на досягнення спільної загальносистемної мети.
Ефективність	Виражає результативність фінансового потенціалу банку. Передбачає максимальне виконання поставлених завдань та досягнення мети з найменшими витратами ресурсів, зусиль та часу.
Керованість	Здійснення змін структури та напрямків руху системи фінансового потенціалу банку під впливом прийняття управлінських рішень керівництвом.

Ще одним важливим принципом виступає принцип керованості. Як і всі штучно створені системи, система фінансового потенціалу банку має бути керованою, а це означає, що будь-які рішення про її розширення, оцінку та

реалізацію приймає менеджмент банку. Таким чином, на основі вище наведеного аналізу фінансового потенціалу банку з точки зору процесуального підходу можна виокремити сукупність принципів його формування, оцінки та реалізації, які забезпечують побудову та розвиток системи фінансового потенціалу банку (табл. 1.4).

Таким чином, визначення в роботі сутності фінансового потенціалу банку, його структури, функцій та принципів розбудови дозволило сформуванню теоретичне підґрунтя формування та оцінювання фінансового потенціалу банку.

Висновки до першого розділу

На основі розуміння змісту понять «потенціал», «фінанси» визначено, що фінансовий потенціал банку – це система його (банку) граничних можливостей у сферах залучення, відтворення і розміщення фінансових ресурсів, реалізація цих можливостей відображається у показниках фінансової діяльності, що дозволяє досягати мети банку шляхом ефективного управління при врахуванні існуючих умов банківництва в країні.

Дане визначення фіксує в собі усі характерні риси фінансового потенціалу, підкреслює поєднання можливостей до залучення та розміщення ресурсів та результату їх реалізації, вказує на взаємозв'язок фінансової діяльності і фінансового потенціалу, а реалізація останнього і виступає базовою умовою досягнення мети банку.

У структурі фінансового потенціалу банку визначено основні функціональні рівні – фінансовий потенціал акумулювання ресурсів, фінансовий потенціал їх розміщення та фінансовий потенціал їх відтворення. Аналіз структурних складових фінансового потенціалу банківської установи передбачає визначення статей офіційної фінансової звітності, які виступають джерелами інформації по фінансовому потенціалу банку, а також показують

його взаємозв'язки із іншими видами потенціалу банку.

Фінансовий потенціал банку в теоретичному сенсі розуміється як система, як певна сукупність елементів. З цієї позиції структура фінансового потенціалу банку та її елементний склад пояснюються згідно статей фінансової звітності. За функціональним підходом можна виділити п'ять основних функцій: структуроутворювальна, цілеспрямовуюча, стимулююча, контрольна та порівняльна. Аналіз фінансового потенціалу банку на основі процесуального підходу дав можливість створити схему процесу формування, оцінки та реалізації фінансового потенціалу банку. Основа, тобто база формування фінансового потенціалу банку – це власний капітал банку та, безумовно, попит і пропозиція фінансових ресурсів на ринку. А сама реалізація фінансового потенціалу вже залежить від наявної системи обмежень діяльності банку стосовно ліквідності, ризиків та рентабельності ресурсів, які може залучати та розміщувати банківська установа.

РОЗДІЛ 2

ПРАКТИЧНА АНАЛІТИКА ЧИННИКІВ ФОРМУВАННЯ Й ОЦІНКИ ФІНАНСОВОГО ПОТЕНЦІАЛУ КОМЕРЦІОНОГО БАНКУ

2.1. Чинники формування фінансового потенціалу банку та вплив на них керівництва банку

Згідно принципів формування, оцінки та реалізації фінансового потенціалу банку важливим є виконання принципу керованості системи, який саме означає, що здійснення змін структури та динаміки системи фінансового потенціалу банку відбувається на основі прийняття управлінських рішень менеджментом банку. Безумовно, різні чинники мають вплив на формування та оцінку фінансового потенціалу банку, проте кількісне оцінювання цього впливу викликає труднощі. Саме тому, важливо показати чинники формування фінансового потенціалу, які можуть бути спрямовані менеджментом банку.

Думки фахівців на рахунок впливу на можливості банку щодо акумуляції та розміщення фінансових ресурсів суттєво різняться. Безумовно, серед основних чинників, які визначають потенціал акумуляції та потенціал розміщення ресурсів банком фахівці визначають рівень кваліфікації персоналу, цінову політику, бренд банку, продуктовий ряд банківських послуг тощо [11, 15].

Водночас, не менш значними чинниками є вже досягнуті банком масштаби діяльності та розміри клієнтської бази, хоча ці чинники можуть бути включені до іміджу банку. Важливо також бачити розгалуженість мережі філій як чинник, який впливає на рівень реалізації фінансового потенціалу банку, тому що він показує межі доступу банку до певної частки ринку. Значення має також показник фінансової надійності банку, адже показник репутації банку тісно пов'язаний з його надійністю.

Підкреслимо, що на привабливість депозитних та кредитних послуг будь якого банку суттєво впливають також дані рейтингових агентств. Візьмемо для прикладу, українське агентство «Кредит-рейтинг», яке для того щоб оцінити банк застосовує такі показники як ліквідність, структура наявних ресурсів; диверсифікація та якість активів; рентабельність діяльності; міра чутливості до негативних економічних та політичних чинників; наявність підтримки та можливість залучення ресурсів [71].

Усі наукові праці присвячені умовам формування, оцінки та реалізації потенціалу банків виокремлюють чинник кваліфікації персоналу, який, як правило, суттєво визначає прийняття рішення споживачем щодо вибору банку. Водночас, банки України, як правило, мало інформують у відкритому доступі про персонал, програми підвищення його кваліфікації.

Коли потрібно обрати банк, клієнт безпосередньо не цікавиться показниками надійності банку, хоча цей чинник опосередковано впливає на усі інші. Усвідомленням надійності банку виступають такі показники як регулятивний капіталу, рівень резервування за кредитами, поточна ліквідність. Поточна ліквідність свідчить про спроможність банку вчасно виконувати свої зобов'язання перед клієнтами, тому що саме вона відображає можливість змін при настанні кризових явищ. Розміри регулятивного капіталу безпосередньо означає здатність банку завжди розрахуватися за своїми зобов'язаннями, звідси норматив Н2 також називають нормативом платоспроможності. А рівень резервування за позиками свідчить про якість кредитного портфеля банку. Якщо обов'язковий резерв під кредитні операції, зменшується, це означає що в менш ризиковані активи заведені ресурси банку, отже менша частка ресурсів заблокована в резервах.

Таким чином для формування й оцінювання фінансового потенціалу банку можна визначити наступні чинники та показники для їх оцінки (табл. 2.1).

Таблиця 2.1.

Показники та чинники оцінки фінансового потенціалу банку

Чинник	Показник оцінки
1	2
Імідж (репутація) банку на ринку банківських послуг	Усереднені оцінки банку за методиками рейтингових агентств
	Кількість років на ринку банківських послуг в Україні
Цінова політика	Середні відсоткові ставки за кредитними рахунками, %
	Середні відсоткові ставки за вкладними рахунками, %
Чисельність та кваліфікація персоналу	Чисельність персоналу, осіб
	Відсоток співробітників, що проходять додаткове навчання, %
Рекламна кампанія	Обсяг витрат на рекламу, тис. грн
	Кількість згадувань банку у ЗМІ
Надійність банку	Ліквідність (поточна), %
	Адекватність регулятивного капіталу, %
	Рівень резервування за кредитами, %

Таким чином, приходимо до висновку, що керовані з боку менеджменту чинники формування та оцінки фінансового потенціалу банку (табл. 2.1) показують можливості банку до акумуляції ресурсів, їх розміщення та відтворення разом із правовими обмеженнями по власному капіталу. Щоб оцінити чинники формування та оцінки фінансового потенціалу банку на які впливає менеджмент, визначено 11 показників (табл. 2.1), які саме виступають як кількісні параметри репутації банківської установи, збутових каналів, цінової політики, кваліфікації персоналу, рекламних зусиль та надійності банку.

Одним із головних завдань при формуванні банком ресурсної основи фінансового потенціалу є максимум обсягу пасивів при мінімумі їх витратності та збереженні стабільності. Головним джерелом формування ресурсів банку залишаються зобов'язання, обсяги яких в структурі пасивів в цілому по Україні перевищують 85%. Таким чином, якщо оцінювати фінансовий потенціал акумуляції ресурсів, потрібно визначати максимально можливий обсяг зобов'язань.

Обсяг зобов'язань, він визначається керівництвом банку, виходячи з економічної доцільності, при цьому необхідним є визначення збалансованих обсягів пасивів та робочих активів, приймаючи до уваги ступінь ризику, ціни залучення і розміщення коштів, ліквідність тощо, щоб побудувати оптимальну структуру балансу.

Обсяг регулятивного капіталу банку є одним з головних правових обмежень реалізації фінансового потенціалу.

У процесі його розрахунку сумарний основний і додатковий капітал зменшується на вартість акцій та інших фінансових інвестиції, які обраховуються за справедливою вартістю та з нефіксованим прибутком; на суму боргових цінних паперів в торговому портфелі банку, на інвестиції в асоційовані та дочірні компанії; на довгострокові позики, що розміщені на умовах субординованого боргу; довгострокові кредити, надані іншим банкам.

Отже, обрахування регулятивного капіталу банку показує єдність системи формування фінансового потенціалу акумуляції та розміщення ресурсів, тому що обсяг додаткового капіталу оцінюється структурою й якістю активів, а тому і розміром сформованих резервів. Це свідчить про наявність протиріччя у процесі формування активів та пасивів банку, тому що чим більші резерви, тим більший обсяг рентабельних активів хоча в свою чергу, із збільшенням резервів зменшується сума ресурсів, які можна вкласти в активи. Водночас, вкладення в певні активи, наприклад в дочірні компанії, зменшують розмір регулятивного капіталу, а це стримує діяльність банку, проте також сприяє укріпленню позиції банку на ринку, збільшенню його впливу на діяльність асоційованих компаній. Обчислення регулятивного капіталу свідчить про залежність всіх цих трьох елементів фінансового потенціалу банку у динаміці, тому що обсяг додаткового капіталу, та звісно, обсяг зобов'язань і активів, залежить не лише від масштабу та якості останніх, але й від фінансового результату (прибутку або збитку) всіх років.

Крім правових обмежень та економічної доцільності з позицій менеджменту банку, реалізація фінансового потенціалу акумуляції та

розміщення фінансових ресурсів визначається також конкурентними засадами ринку. Масштаби попиту і пропозиції ресурсів на ринку банківських послуг визначаються як макроекономічні показники, тобто єдині для всього ринку, при цьому той сегмент ринку, який займає окремий банк, прямо залежить від параметрів, які він може контролювати. Тобто, суттєвими є чинники, від яких залежить саме та частка ринку, яку може зайняти конкретний банк.

Щоб створити оптимальну структуру балансу банку потрібно оцінити фінансовий потенціал акумуляції та розміщення ресурсів з точки зору їх максимальних обсягів за певними напрямками. Важливо в оцінити вплив саме тих чинників на формування фінансового потенціалу, як визначає менеджмент, адже саме завдяки управлінню цими чинниками банк збільшує можливості до акумуляції, розміщення та відтворення ресурсів. А саме оцінка впливу усіх 11 показників (табл. 2.1) є складною, хоча зменшення кількості чинників та показників не є доцільним.

У процесі оцінки усі показники необхідно поділити на стимулятори, які позитивно впливають на фінансовий потенціал акумуляції та фінансовий потенціал розміщення ресурсів, та гальмівники, або дестимулятори, які знижують потенціал банку з точки зору споживача.

Стимуляторами виступають показники іміджу банку, дистрибуції, кількості та кваліфікації персоналу, рекламної діяльності середні відсоткові ставки по депозитам та показники адекватності регулятивного капіталу. Гальмують динаміку потенціалу показник середні відсоткові ставки за кредитами, тому що їх зростання знижує привабливість банку, та можливості розміщення ресурсів, а також показник рівня резервування за позиками, збільшення якого свідчить про зростання ризикованості операцій банку та зниження його надійності.

Показник поточної ліквідності і не стимулює і не гальмує фінансовий потенціал, його зростання є позитивним до певної межі, а існування надлишкової ліквідності зменшує ефективність роботи банку. НБУ при регулюванні банківської ліквідності визначив показник нормативу поточної

ліквідності Н5 на мінімальному рівні 40%, хоча наближення цього нормативу до такого рівня вже свідчить про негативні явища.

Отже узагальнимо, що фінансовий потенціал акумуляції та фінансовий потенціал розміщення ресурсів банку визначаються тою часткою ринку, яку банк спроможний зайняти по окремим напрямам акумуляції (залучення) та розміщення фінансових ресурсів. Частка ринку, безумовно, визначається керованими з боку менеджменту банку чинниками, такими як канали продажів, цінова політика, рівень професіоналізму персоналу, рекламна кампанія, репутація та надійність банку, враховуючі правові обмеження та спрямованість діяльності банку. Аналіз спеціальної літератури дозволив визначити 11 показників, які показують дію зазначених чинників. Узагальнено, в якості основних показників, які показують привабливість банку для клієнта та формують його фінансовий потенціал, а саме:

- зафіксовано оцінки банку, надані рейтинговими агентствами;
- термін перебування на ринку банківських послуг в Україні; чисельність відділень банку в Україні;
- чисельність населених пунктів країни, в яких представлений банк;
- кількість своїх банкоматів;
- середні ставки за кредитами та за депозитами, кількість та якість персоналу;
- число співробітників, які проходять додаткове навчання, тренінги; видатки на рекламу;
- кількість повідомлень про банк у засобах масової інформації;
- масштаби резервування за кредитами;
- поточна ліквідність;
- адекватність регулятивного капіталу.

Такий узагальнений вплив керованих з боку менеджменту банку чинників на формування та оцінку фінансового потенціалу акумуляції та фінансового потенціалу розміщення ресурсів відображає в цілому умови побудови фінансового потенціалу банку.

2.2. Визначення та наліз існуючих підходів до оцінки фінансового потенціалу банку

У сучасних умовах проблема оцінювання фінансового потенціалу банку, виступає як найбільш суттєва та актуальна, в першу чергу з точки зору практичного значення як для окремого банку, так і для банківської системи країни в цілому. Оцінка та аналіз фінансового потенціалу банку виступає, безумовно, складним процесом тому, що сам потенціал багатоаспектне та складне поняття. Якщо існують різні підходи до розбудови структури фінансового потенціалу (п.1.2), то не можна підходити однозначно і до пошуку системи показників, які будуть оцінювати фінансовий потенціал банку.

Щоб оцінити кредитно-інвестиційний потенціал банку, як частину або складову фінансового потенціалу банку, І. пропонується застосовувати суму величин власного капіталу, зменшеного при цьому на вартість основних засобів, резервів, гарантій тощо та суму зобов'язань також зменшених на суму коштів, які не будуть застосовані для забезпечення цього виду операцій, але помножених при цьому на коефіцієнти впливу кадрового, інформаційного, технічного та інших потенціалів банку на кредитно-інвестиційний потенціал.

Також існує думка, що: «Економічний зміст поняття «потенціал банку» означає максимально можливий обсяг власних та закумульованих коштів, які банк може ефективно розмістити в активні операції» а в рамках ресурсного підходу оцінюються: «розміри інвестиційно-кредитного потенціалу банку як суму власних і залучених коштів, зменшених на суму обов'язкових відрахувань» [43].

Відомий український фахівець С. В. Леонов при оцінці інвестиційного потенціалу всієї банківської системи теж застосовує ресурсний підхід. Він виокремлює два оціночних рівня потенціалу – фактичний та перспективний, де перший відображає обсяг інвестиційних ресурсів, який накопичено, а другий – це рівень максимально можливого обсягу інвестиційних ресурсів, який включає не тільки існуючі оцінки, а й ті, які ще не залучені. Окрім цього,

даний фахівець також визначає нижні та верхні кордони інвестиційного потенціалу банківської системи. Нижній пояснюється ресурсною складовою потенціалу, верхній – інвестиційною ємністю всієї економічної системи [44]. Можна зазначити ще раз, що фінансовий потенціал банку як певна сукупність ресурсів аналізує його лише з одного боку, тому що не визначає напрями розвитку потенціалу, а також не включає його спрямованість у майбутнє, а, отже, і не є ефективним.

Найпоширенішим серед фахівців є підхід до оцінки потенціалу банку на базі аналізу різних коефіцієнтів. Цей підхід обумовлює аналіз потенціалу банку як параметру, що визначає ефективність його діяльності. У цьому сенсі різні фахівці формують різноманітні набори показників, щоб оцінити потенціал.

Певною перевагою оцінки потенціалу банку на базі коефіцієнтного аналізу є ситуація порівняння банків між собою, до того ж цей підхід показує не тільки рівень потенціалу, але і ефективність його використання. Хоча коефіцієнтний аналіз потенціалу має також і недоліки. В першу чергу відносна оцінка потенціалу при побудові загального показника за стобальною шкалою чи від нуля до одиниці дуже абстрактна і не вказує на реальні можливості банку, вона не дозволяє формувати плани майбутньої діяльності на її основі та не спрямовує діяльність банку. Оцінка за коефіцієнтним підходом потенціалу банку скоріше є допоміжною при аналізі стану банку та перспектив його розвитку.

У спеціальній літературі можна також знайти методи оцінки потенціалу на базі системного аналізу. Ці методи передбачають обрахування різних показників діяльності банку як відносних, так і абсолютних та подальшу їх оцінку шляхом експертного аналізу щоб виявити взаємозв'язки та тенденції. Такі методи оцінки розглянуті ученою Н.Г. Волик у роботі [10]. Зрозуміло, що недоліком даного підходу є його абстрактність та суб'єктивність, до того ж, він не дає справжньої кількісної оцінки потенціалу банку.

Оцінку потенціалу банку можна здійснювати не лише по обсягу ресурсів

та їх ефективності, але й на основі результатів, які можна мати від застосування даних ресурсів. Таке оцінювання потенціалу за абсолютними показниками обумовлює визначення розміру потенціалу як максимально можливого обсягу виробництва кінцевої продукції, а власне для банку – виконання банківських операцій та надання послуг за існуючих умов діяльності.

Як результативний показник розміру потенціалу банку, безумовно, може бути рівень прибутку. Обрахування розміру потенціалу через результативність банку є найбільш доцільним підходом в оцінюванні фінансового потенціалу банку, тому що основною метою банківської діяльності була, є і буде максимізація прибутку, а рівень його прибутку завжди обмежений існуючими ресурсами та необхідністю контролю за ризиками.

Таким чином можна констатувати, що існують різноманітні підходи до оцінки потенціалу банківських установ. При цьому різні підходи до оцінювання виходять із різного трактування поняття потенціалу.

У банківській діяльності отримані заходи від використання ресурсів не завжди досягають свого максимально можливого розміру при наявному рівні витрат, тому, звісно, необхідна оцінка й аналіз ефективності використання фінансового потенціалу банку по окремим його складовим. Причини неефективного використання потенціалу можуть бути різні, але розуміння того, як приблизити реальні прибутки та вигоду до потенційно можливих є одним головним завданням менеджменту банківських установ, який хоче збільшити продуктивність бізнесу.

Щоб більш чітко прогнозувати фінансову діяльність банку, визначати перспективи його розвитку потрібно завжди оцінювати наявний рівень використання потенціалу, а тому визначати необхідний обсяг додаткових зусиль та витрат щоб наблизити рівень наявного використання фінансового потенціалу до максимального.

Найбільш суттєвою проблемою створення системи оцінки фінансового потенціалу банку та визначення цільових показників, які характеризують цю

систему, завжди присутня обмеженість інформації про діяльність банку, окремі показники завжди закриті для широкого загалу, а інформація, як правило, надається в агрегованому вигляді, а це не дає можливості оцінити усю сукупність взаємозалежностей.

2.3. Фінансовий потенціал у забезпеченні конкурентоздатності банків

Будь-який банк, розробляючи стратегію свого розвитку, шукає більш вигідні умови розміщення ресурсів, бореться за клієнтів, відслідковує свою фінансову стійкість, тобто по суті прагне до підвищення конкурентоздатності. А останнє в банківському розвитку виступає найвірнішим способом досягнення визначальної мети діяльності банку – отримання максимального прибутку при прийнятному рівні ризику.

В аналізі конкурентоспроможності банків потрібно розрізняти класичну конкуренцію товаровиробників на ринку від конкуренції між банківськими структурами. А тому, необхідно наголосити на специфічних характеристиках банківської конкуренції, коли об'єктом конкуренції виступають не товари, а банківські ресурси, які були сформовані банком для здійснення своїх операцій; банк на ринку є і продавцем, і покупцем; виробництво і продажі послуг, які надаються банками, можуть знаходитися в одному банку без залучення зовнішніх каналів реалізації; діяльність банків чітко регулюється НБУ; конкуренція не тільки між банками, а й між банківськими та небанківськими фінансово-кредитними установами. Сутність банківської конкуренції проявляється у найбільш важливій характеристиці банківської діяльності, ринкової позиції банку – в його конкурентоспроможності. Конкурентоздатність банку є ключовим показником у визначенні рівня його ефективності і він також у значній мірі визначається фінансовим потенціалом банку.

В економічній літературі визначення категорії «конкурентоздатність» здійснюється через такі поняття як «конкурентна перевага», «конкурентна позиція» та «конкурентний потенціал», причому останнє поняття розглядається переважно як фінансовий потенціал, тобто можливості банку по залученню і розміщенню саме фінансових ресурсів, використання яких безпосередньо генерує прибуток як визначальну мету банку [9].

У банківництві під конкурентними перевагами окремого банку, як правило, розуміють його більш високі досягнення в обраних напрямках банківського бізнесу у порівнянні з досягненнями суперників, які визнані зовнішнім оточенням даного банку.

Взагалі, у будь-якому випадку конкурентні переваги являють собою щось особливе, виняткове, що виокремлює банківську структуру на ринку серед конкурентів і забезпечує їй успіх у конкурентній боротьбі. Конкурентні переваги банку, як і будь якого іншого господарюючого суб'єкта, проявляються у певних результатах бізнесової діяльності, які, безумовно, фіксуються у фінансовому потенціалі, а саме:

- спектрі банківських операцій та послуг, мірі задоволення потреб клієнтів;
- рівні якості існуючих операцій та послуг;
- рівні сервісу для клієнтів;
- кількості послуг та рівні їх диверсифікації згідно з потребами клієнтів;
- у ступені надійності та стійкості банку;
- у масштабності маркетингової політики тощо.

Ці характеристики банківського бізнесу перетворюються на реальні конкурентні переваги лише тоді, коли їх рівень буде децю вищим ніж у прямих або потенційних конкурентів. Різні конкурентні переваги банку на базі його фінансового потенціалу дають можливість визначати систему взагалі переваг банку на ринку або окремому сегменті ринку. Крім того, через фінансовий потенціал конкурентні переваги банку формують у загальному підсумку його ринкову позицію у порівнянні з банками-конкурентами.

Конкурентна позиція банку на ринку банківських послуг або на його окремих сегментах віддзеркалює конкурентні відносини, вона є результатом конкурентної боротьби та базою для подальшої діяльності в конкурентному середовищі при реалізації наявних конкурентних переваг та тих, які можуть додатково з'явитись на основі фінансового потенціалу.

Конкурентний фінансовий потенціал виступає важливою передумовою збереження та розвитку переваг банку у конкурентній боротьбі, існування потрібних складових конкурентного потенціалу (залучення, розміщення та результативності фінансових ресурсів) є запорукою досягнення банком високих конкурентних позицій.

Таким чином, конкурентний потенціал банку визначається як здатність залучати та розміщувати фінансові ресурси через продажі великого набору банківських продуктів та послуг на ринку, які відповідають потребам споживачів. Існуючий конкурентний потенціал банку формує йому конкурентну позицію та зміцнює її за допомогою конкурентної стратегії.

У сучасних умовах основу банківської системи України сформували банки з участю держави в капіталі (АТ КБ «ПриватБанк», АТ «Укрексімбанк», АТ «Ощадбанк», АТ «Укргазбанк»), які займають в окремих сегментах ринку нішу у понад 50%. Суттєвою є питома вага банків з іноземним капіталом, які виконали вимоги НБУ щодо капіталізації, і українських приватних банків, які залишились в своїх нішах бізнесу та виконують вимоги регулятора [9, с. 125].

Прирощення іноземного капіталу в національній банківській системі здійснює позитивний вплив на розвиток вітчизняної економіки, хоча у цій сфері необхідний належний контроль з боку НБУ. Зрозуміло, що зростання частки іноземного банківського капіталу стимулює прихід іноземних інвестицій в країну, зростання обсягів кредитування населення, підвищує рівень рентабельності банків, зменшує корупцію, підвищує рівень гарантування вкладів тощо. Залучення іноземного капіталу також привносить в країну цифрові інформаційні технології, новітні фінансові продукти, а отже збільшує фінансовий потенціал, а це сприяє підвищенню рівня конкуренції на

фінансовому ринку. Хоча фахівці вказують і на негативні сторони наявності значної частки іноземного капіталу, а це в першу чергу труднощі, пов'язані із контролем спрямованості іноземного капіталу, який заходить в економіку України. Банківська аналітика на макрорівні потрібна НБУ щоб прогнозувати ситуацію на фінансовому та кредитному ринках країни, міцність та надійність як банківського сектора в цілому, так і окремих банків.

Сьогодні в Україні існує слабка тенденція, яка характеризує незначний приплив депозитів в іноземній та національній валюті, що працює на зростання фінансового потенціалу. Джерелами формування банківських ресурсів та фінансового потенціалу виступає, як уже зазначалось, акумуляція грошових коштів юридичних та фізичних осіб, а також власний капітал банків.

Попри війну та інші кризові явища, які стосуються і банківської системи України, комерційні банки продовжують залишатись фінансовими посередниками в національній економіці. Визначення шляхів підвищення конкурентоспроможності українських банків потребує вивчення чинників, які формують конкурентоспроможність як окремих банків так і всієї банківської системи. За фаховими оцінками конкурентоспроможність вітчизняної банківської системи базується на таких чинниках, як, по-перше, висока капіталізація та значний рівень достатності капіталу, по-друге, стійкість банківської системи до ризиків, по-третє, ефективність роботи банків, їх спроможність формувати інвестиції для подальшого розвитку економіки, і по-четверте, захист прав клієнтів банків, а ще здатність відстоювати національні інтереси в глобалізованому світі.

Таким чином, ефективна діяльність банку базується не тільки на здатності грамотно розбудувати свою внутрішню політику, а й пристосовуватися до зовнішніх умов з максимальними для себе вигодами, прогнозувати тенденції розвитку ринку та отримувати конкурентні переваги внаслідок наявного фінансового потенціалу. Конкурентною перевагою виступає потенціал банку, який дозволяє цьому банку надавати високоякісні послуги та бути кращими за конкурентів. До конкурентних переваг як

складових потенціалу сьогодні можна віднести також гарний імідж і ділову репутацію, стабільний сегмент клієнтури, високий професіоналізм банківських працівників, ефективний комплекс банківського маркетингу.

Висновки до другого розділу

Формування й оцінка фінансового потенціалу банку обумовлює визначення їх чинників. Одним із найсуттєвіших чинників,, який свідчить про діяльність банку в цілому, є орієнтованість його фінансової діяльності, тобто найголовніші напрями акумуляції (залучення) та розміщення ресурсів банком.

Виокремлено ті основні чинники формування та оцінки фінансового потенціалу банку, які знаходяться під впливом менеджменту банку. Фінансовий потенціал банку визначається тою часткою ринку, яку він може зайняти банк по акумуляції тобто залученню та розміщенню фінансових ресурсів. А частка ринку, безумовно, визначається керованими менеджментом банку чинниками, такими як імідж, канали продажів, цінова політика, професіоналізм персоналу, рекламні кампанії та надійність банку.

Кількісну оцінку параметрів цих чинників здійснено на основі показників, а саме: оцінки банку рейтинговими агентствами; стаж на ринку банківських послуг в Україні; чисельність відділень банку в країні; чисельність населених пунктів України, де знаходяться банківські установи; число власних банкоматів; процентні ставки за кредитними та за депозитами рахунками; кількість та якість персоналу; частка співробітників, які проходять додаткове навчання, тренінги; витрати на рекламні кампанії; чисельність згадувань банку у засобах масової інформації; показники ліквідності; адекватність регулятивного капіталу та обсяги резервів за позиками.

Аналітика основних підходів до оцінки потенціалу дозволила виявити їх переваги та недоліки в оцінці фінансового потенціалу банку.

Щоб оцінити результативну складову фінансового потенціалу банку

потрібно визначати оцінку меж фінансового потенціалу за складовими, а також систему правил та обмежень. Визначені чинники формування фінансового потенціалу банку та підходи до його оцінювання створюють базу подальшого аналізу по визначенню меж обсягів залучення та розміщення ресурсів, а ще виявлення найбільш привабливих для банку джерел акумуляції та напрямів розміщення фінансових ресурсів, щоб найбільш повно реалізувати потенціалу.

Фінансовий потенціал банку також суттєво впливає на його конкурентоздатність, на формування його ринкової конкурентної позиції. Завдяки фінансовому потенціалу банки отримують конкурентні переваги завдяки яким зміцнюють свою ринкову позицію. Конкурентний фінансовий потенціал банку визначається не просто як здатність залучати та розміщувати фінансові ресурси, а робити це таким чином, щоб сформувати в найбільшій із можливих мірі ті конкурентні переваги, які у рамках стратегії банківського розвитку забезпечують конкурентоздатність банку у довготривалій перспективі, навіть попри війну та інші кризові явища в економіці.

РОЗДІЛ 3

УДОСКОНАЛЕННЯ СИСТЕМИ ФОРМУВАННЯ Й ОЦІНКИ ФІНАНСОВОГО ПОТЕНЦІАЛУ БАНКІВ В УКРАЇНІ

3.1. Пріоритетні напрями удосконалення методів формування й оцінки фінансового потенціалу банків України

У процесі формування, оцінки та реалізації фінансового потенціалу банку вкрай важливо розуміти які з напрямів акумуляції та розміщення фінансових ресурсів виглядають більш пріоритетними ніж інші, тому що у випадку недостатності ресурсів або ж неповної реалізації фінансового потенціалу коли він оцінюється має бути можливість спрямувати зусилля на найбільш вигідні ділянки. Ще раз підкреслимо, що основними складовими структури фінансового потенціалу в рамках статей офіційної фінансової звітності банку виступають кошти фізичних та юридичних осіб на вимогу, їх строкові кошти на рахунках та позики як фізичним, так і юридичним особам.

Щоб оцінити пріоритетність шляхів та інструментів залучення і розміщення фінансових ресурсів банку головне завдання полягає у визначенні критеріїв та характеристика по цим критеріям таких шляхів. У рамках обмежень фінансового потенціалу банку визначальними обмеженнями у формуванні та реалізації фінансового потенціалу банку виступають рівень ризику, ліквідність та дохідність чи витратність.

Зрозуміло, що в процесі здійснення своєї діяльності і формування та реалізації фінансового потенціалу банку, необхідно дотримуватися певних значень цих показників, згідно з вимогами НБУ, а тому доцільним, безумовно, є визначення пріоритету напрямів, засобів та інструментів залучення та розміщення фінансових ресурсів, маючи на увазі значення та силу їх впливу на орієнтацію банку до відповідних обмежень.

Отже, робимо висновок, що в процесі оцінки фінансового потенціалу банку та пошуку пріоритету кожного з напрямів чи засобів залучення та розміщення фінансових ресурсів необхідно враховувати такі їх параметри як ризикованість, ліквідність та дохідність або витратність. Ліквідність, як відомо, є відображенням терміну реалізації активу, а тому при аналізі та визначенні пріоритету шляхів та інструментів залучення і розміщення фінансових ресурсів абсолютно доцільним є застосування цього показника як характеристики часу. Подібним показником але для зобов'язань виступає термін погашення.

Отже, основні параметри елементів фінансового потенціалу як по наявним, так і по ймовірним шляхам залучення та розміщення фінансових ресурсів банку, які бажано застосовувати при оцінці пріоритетності шляхів залучення та розміщення фінансових ресурсів наведено у табл. 3.1.

Таблиця 3.1

Опис параметрів складових фінансового потенціалу банку

Параметр <i>1</i>	Опис параметру <i>2</i>
Витратність/Дохідність	Співвідношення обсягу доходів або витрат за залученими або розміщеними фінансовими ресурсами до обсягу цих ресурсів у цілому
Ліквідність / Строк погашення	У потенціалі залучення – швидке перетворення складових на готівку без значних втрат. У потенціалі розміщення – середній строк погашення зобов'язань.
Ризикованість	Невизначеність, пов'язана з величиною та часом отримання доходу (понесення витрат) та основної суми в процесі залучення або розміщення фінансових ресурсів.

Зрозуміло, що більш глибокий та більш комплексний аналіз шляхів акумуляції та розміщення фінансових ресурсів потребує також використання показників валюти, оборотності коштів, періодичності платежів, географічної локації тощо, проте обмеженість інформації, яка надається банками у відкритому доступі не дає широкої можливості для аналітики.

Головним показником витратності депозитів виступає відношення відсоткових виплат за депозитами до середніх залишків на депозитних рахунках. Після прийняття Закону про повернення строкових депозитів [62],

перестав існувати ризик дострокового зняття вкладу, якщо інше не зафіксоване в договорі. Тому реальне значення показника витратності депозитів і є сьогодні середньозваженою ставкою відсотку за депозитними операціями.

Подібний показник дохідності кредитних операцій – це відношення доходу від позикових операцій до середньої суми наданих кредитів, даний показник також показує ефективність кредитної діяльності банку, тому що в ідеалі, коли немає прострочених кредитів, цей коефіцієнт і є середньозваженою процентною ставкою за подальшими кредитами.

Ліквідність визначається строком, на протязі якого окремих актив може перетворитись на кошти через погашення зобов'язань позичальником. Отже, в якості інструмента, який відображає ліквідність застосовується середній термін погашення фінансових активів та зобов'язань банку. По строковим депозитам бізнесу та населення обраховується середній термін використання як відношення результату множення обсягів зобов'язань на термін погашення до сумарного обсягу строкових депозитів. По грошам на рахунках до запитання прийнято умовний строк погашення, який складає 0,5 місяця.

Беручи до уваги затвердженій НБУ поділ шкали всіх кредитних ризиків банків на п'ять груп [66], подібний поділ терміну погашення зобов'язань за міжнародними стандартами фінансової звітності [49] теж застосовує п'ятибальну шкалу, а це якраз забезпечує порівнянність результатів оцінки окремих показників та спроможність у аналізі дати загальну оцінку засобам та інструментам залучення або розміщення фінансових ресурсів банку.

Відомо, що ризик депозитного портфеля, який виражається у можливостях зняття коштів із депозитних рахунків не виокремлюють та не оцінюють окремо за класифікацією НБУ, тобто методи його оцінювання регулятором не є визначеними. У спеціальній літературі, присвяченій даній проблематиці, пропонують використовувати коефіцієнт варіації, як своєрідний узагальнений тобто універсальний показник рівня ризику [22, с. 231; 46, с. 16].

Отже, депозитний ризик оцінюється за допомогою коефіцієнта варіації і найчастіше фахівці пропонують застосовувати такий поділ діапазону значень: «до 10 % – слабе коливання, 10-25% – помірне коливання, більше за 25% – сильне коливання» Саме такий діапазон адаптували до п'ятибальної шкали [75, с. 370].

Таким чином, за цим методом на основі аналізу було розподілено інтервали показників витратності, терміну погашення та ризикованості по напрямам акумуляції тобто залучення фінансових ресурсів за п'ятибальною шкалою, що показано в табл. 3.2 [46; 49; 75].

Таблиця 3.2

Оцінка показників витратності, терміну погашення та ризикованості по напрямам залучення фінансових ресурсів

Бал	Витратність	Строк погашення	Ризикованість
1	2	3	4
1	Більш ніж 19%	Менше ніж 3 місяці	0,25-1,00
2	12 - 19 %	3-6 місяців	0,17-0,25
3	9-12%	6-12 місяців	0,1-0,17
4	5-9%	1-3 роки	0,03-0,10
5	Менше п'яти	Понад три роки	0-0,03

Джерело: розроблено автором на основі [46, 49, 75]

Отже, подана у табл. 3.2 шкала оцінки саме залучення фінансових ресурсів дає можливість визначити бальну оцінку кожного з напрямів за яким найбільш суттєвими для діяльності банку інструментами витратності, терміну погашення та ризикованості і обрахувати на цій основі сумарну оцінку щоб порівнювати напрями та інструменти.

Застосування цієї шкали буде сприяти більшій обґрунтованості управлінських рішень що стосуються вибору основних шляхів залучення ресурсів, а також більш глибокому усвідомленню зв'язку обсягів залучення ресурсів по кожному напрямку із основними параметрами діяльності банку.

Обрахування ризиків кредитів населенню та бізнесу здійснюється, як правило, на основі даних про кредитну якість цих активів. У фахівців усереднений ступінь ризику за кредитним портфелем обчислюється як

відношення суми прострочених позик, зважених на рівень ризику, до сумарного обсягу всіх наданих кредитів.

Офіційна фінансова звітність банків не дає змоги аналізувати ліквідність активів окремо по фізичним особам та окремо по юридичним. Проте, для нашого аналізу важливе не абсолютне значення ліквідності окремого виду активів, а його пріоритет порівняно із іншими. Саме для визначення пріоритетності при розміщенні фінансових ресурсів у літературі аналізують вплив зміни обсягів позик, наданих фізичним та юридичним особам на середній очікуваний термін погашення цих позик та заборгованості клієнтів за допомогою коефіцієнта еластичності. Щоб розрахувати коефіцієнти еластичності беруть річні значення середнього терміну погашення позик та заборгованості клієнтів і обсяги всіх кредитів, наданих населенню та бізнесу.

У сучасних умовах, на думку вітчизняних науковців, своєрідним пороговим значенням, яке свідчить про загрозу фінансовій безпеці банку, виступає така частка проблемної заборгованості, яка складає понад 10% [4, с. 170].

Нагадаємо також, що ще з січня 2017 року на підставі Постанови Правління Національного банку України № 351 від 30.06.2016 «Про затвердження Положення про визначення банками України розміру кредитного ризику за активними банківськими операціями» [63], у банківській сфері України НБУ змінив систему оцінки кредитного ризику, на цій основі стандарти фінансової звітності, попередніх років доцільно проводити на основі [66].

У сучасних наукових джерелах [4; 12; 63; 66] також здійснюють розподіл інтервалів по показникам дохідності, строку погашення та ризикованості за напрямками вже розміщення фінансових ресурсів за п'ятибальною шкалою (табл. 3.3).

Таблиця 3.3

Оцінка показників дохідності, строку погашення та ризикованості за напрямками розміщення фінансових ресурсів

Бал	Дохідність	Джерела <u>середньоочікуваного</u> терміну погашення	Ризикованість
1	2	3	4
1	Менш ніж 10	Збільшується більш ніж на 3 місяці	40-100
2	10-15	Збільшується від 1 до 3 місяців	20-40
3	15-24	Збільшується від 0,25 до 1 місяця	10-20
4	24-100	Збільшується менш ніж на 0,25 місяців	2-10
5	Більше ста	Зменшується	Менше ніж два

Джерело: розроблено автором на основі [4; 12]

Використання такої шкали оцінки (табл. 3.3) також для прийняття рішень, але вже щодо розміщення фінансових ресурсів дасть можливість менеджменту балансувати обсяги розміщення ресурсів коригуючи їх в плані формування дохідності, визначення строковості та рівня ризику, а ще і порівнювати параметри.

Отже оцінка залучення та розміщення ресурсів по окремим інструментам та за допомогою певної 5-ти бальної шкали, дозволяє як виокремити пріоритет кожного з напрямів, так і ще проаналізувати, наскільки певний напрям є більш пріоритетним від іншого. До того ж визначення пріоритетів здійснюється як за узагальнюючою оцінкою, так і окремо, за оцінками певних, визначених параметрів, якщо банк безумовно вважає один з них більш важливим.

На базі проведеного аналізу існуючих в літературі підходів та розробленої шкали наведено удосконалений методичний підхід до оцінки пріоритетності в реалізації фінансового потенціалу банку за об'єктами та інструментами залучення та розміщення фінансових ресурсів, який представлено на рис. 3.1.

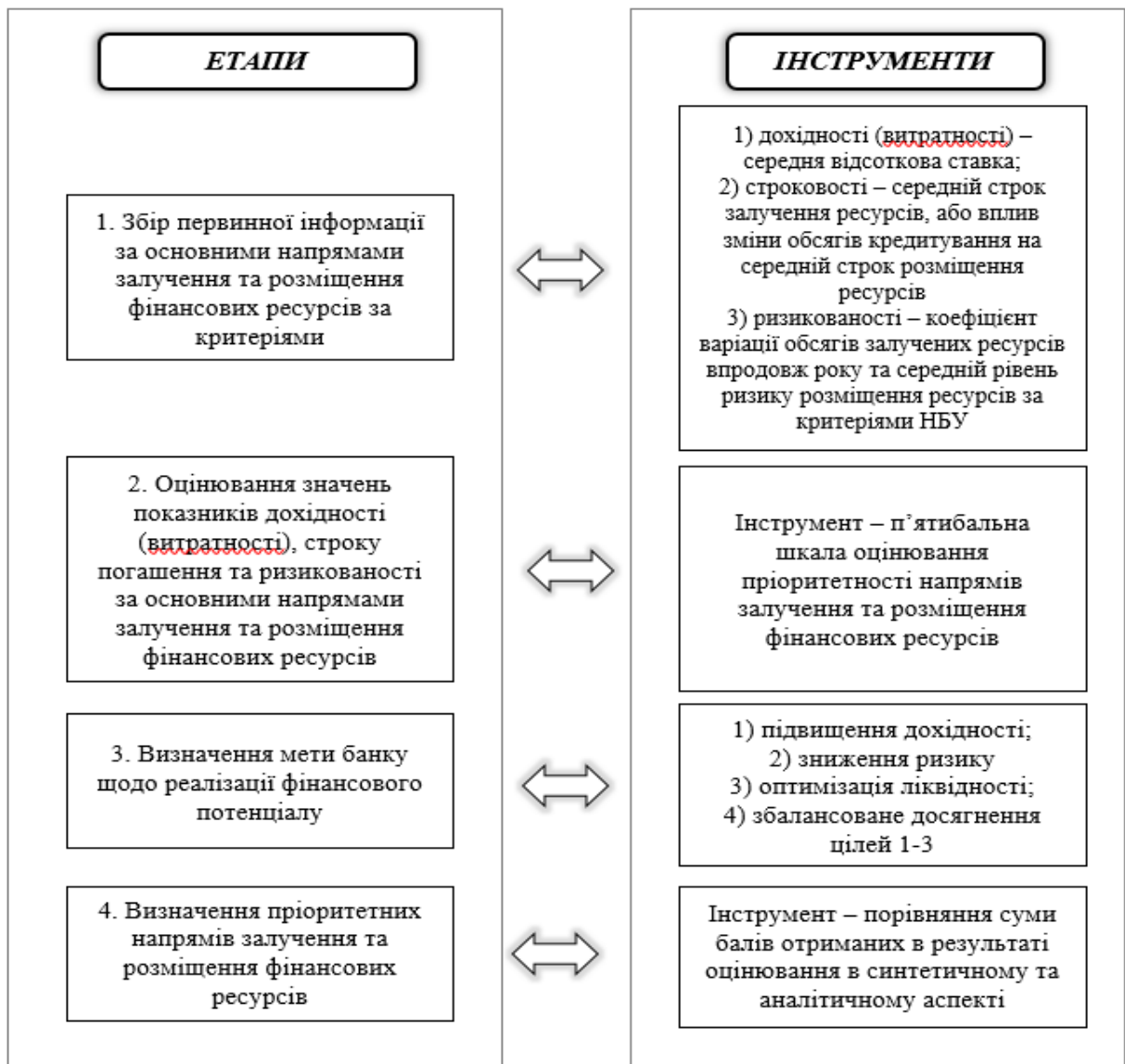

Рис. 3.1. Алгоритм визначення пріоритетів реалізації фінансового потенціалу банку

Таким чином рис. 3.1, свідчить що наведений підхід до оцінки пріоритетів у реалізації фінансового потенціал банку дає можливість за допомогою п'ятибальної шкали усвідомити пріоритети шляхів залучення та розміщення фінансових ресурсів, беручи до уваги мету банку в сенсі забезпечення дохідності або оптимізації ліквідності, або зниження ризику,

щоб менеджмент банку приймав виважені рішення при розбудові структури фінансової діяльності банку.

3.2. Визначення методичного підходу до комплексної оцінки фінансового потенціалу банку

Як відомо фінансовий потенціал банку розглядається як система його граничних можливостей у сферах залучення (аккумуляції), розміщення і відтворення фінансових ресурсів, реалізація цих можливостей фіксується у показниках фінансової діяльності, яка власне реалізує мету банку шляхом ефективного управління, при обов'язковому врахуванні умов функціонування і розвитку банку. Таким чином, згідно змісту поняття фінансового потенціалу банку його оцінка передбачає комплексне оцінювання шляхів та інструментів залучення і розміщення фінансових ресурсів банком задля їх ефективного використання, досягнення мети банку та отримання максимального результату.

У більшості наукових праць ефективність розглядається як відношення результату до здійснених задля нього витрат. Банківництво застосовує два основних підходи: витратний, якщо результат співвідносять із рівнем понесених витрат, і ресурсний, якщо результат порівнюють із кількістю витрачених ресурсів. Хоча зазначимо, що рівень здійснених витрат також залежить від обсягу ресурсів, наприклад, О. М. Рудаков [72] вважає, що кількісна оцінка ефективності залучення депозитних ресурсів має враховувати їх дохідність, обсяг та ризики, які несе при цьому банк. О. В. Лисенок в роботі [45] як оціночний показник ефективності кредитних операцій показує співвідношення доходу та ризику.

Відомо, що природним обмеженням фінансового потенціалу банківської установи виступає економічна доцільність. У сучасних умовах НБУ взагалі не регламентує у правовому сенсі максимальний обсяг зобов'язань. А тому максимальний обсяг фінансових можливостей банку регламентується не

напряму, а за допомогою нормативу адекватності регулятивного капіталу Н2. Отже, у процесі оцінки фінансового потенціалу банку окрім масштабів залучення та розміщення ресурсів, а також характеристик їх ефективності бажано та доцільно мати на увазі розмір регулятивного капіталу банку.

Максимальний обсяг депозитного портфеля в Україні не регулюється законодавчо, а при реалізації фінансового потенціалу менеджмент банку сам визначає економічну доцільність залучення коштів для формування структури активних операцій, а звідси і доцільний обсяг залучення коштів у сенсі максимально можливого.

Основними складовими структури фінансового потенціалу банку в рамках офіційної фінансової звітності, виступають кредити та депозити фізичних та юридичних осіб, а тому для оцінки фінансового потенціалу банку потрібно визначити їх оптимальне співвідношення. Для визначення оптимальності співвідношення між депозитним та кредитним портфелями у світовій банківській практиці широко застосовують показник Loan-to-Deposit Ratio (LTD). Цей показник визначається показником надійності банківської установи, тому що віддзеркалює довгострокову ліквідність банку. У колах учених існує думка, що в часи фінансових криз кількісно цей показник завжди набагато вище, ніж за часів стабільності та зростання. Звідси, бажаним є намагання мати невисоке, оптимальне значення LTD.

Світова практика оптимальним вважає значення цього показника на рівні 80-90%. Хоча в останні роки, беручи до уваги вплив світової фінансової кризи більш збалансованим виступає значення LTD, яке наближується до 100%, коли по суті кредитний портфель повністю забезпечений депозитами клієнтів, але ж тоді може виникати ситуація, коли у банку відсутні ресурси для підтримання ліквідності або ще гірше, має використовувати більш дорогі ресурси.

В Україні для банків, які є членами Фонду гарантування вкладів фізичних осіб (ФГВФО) вимагається значення цього показника менше за 80%. Але ж, якщо цей показник менш ніж 70% то це вказує, що банк недоотримає

потенційні прибутки. Враховуючі більш жорсткі вимоги НБУ до банківських ризиків та необхідність для банків контролювати довгострокову ліквідність, застосування даного показника виглядає доцільним для оцінки фінансового потенціалу банку [64].

Відображенням фінансового потенціалу відтворення, тобто використання ресурсів є дохід від банківської діяльності. Дохід банку завжди є складним та багатоелементним. Його найбільшою частиною виступають процентні доходи. Наголошуючи ще раз, що основними складниками фінансового потенціалу банку є напрями залучення та розміщення фінансових ресурсів, а тому безумовно правильно як результат виконання цільової функції буде обрання показника чистого процентного доходу банку.

Для усвідомлення процентних витрат банку оптимальною вважається така структура зобов'язань, коли частка коштів на поточних рахунках не є більшим за 30%, строкових депозитів не нижче 50%, а міжбанківських кредитів має бути не більше 20%. Таке співвідношення бажано враховувати при побудові оптимальної структури зобов'язань для оцінки фінансового потенціалу банку.

Вирішення завдань оптимізації як зобов'язань так і активів є фінальним етапом такого підходу до оцінки фінансового потенціалу банку, який базується на системі пріоритетів, обмежень, пошуку кордонів у залученні та розміщенні ресурсів по основним шляхам та визначається цільовою функцією: максимальний дохід, оптимальні розміри ліквідності, мінімізація ризику та збалансоване досягнення усіх трьох цілей.

Таким чином, на основі наведеного підходу можна визначити певну послідовність в оцінюванні фінансового потенціалу банку, по-іншому, навести алгоритм дій в оцінці цього потенціалу. Спочатку, безумовно, потрібно визначитись із спеціалізацією діяльності банку за її структурними параметрами та, мабуть і банків-конкурентів, які мають аналогічні параметри структури діяльності. Як правило банки мають найбільш розповсюджену структуру діяльності, коли головним напрямом розміщення фінансових

ресурсів є позики господарюючим суб'єктам. В подальшому відбувається відбір тих чинників формування та оцінки фінансового потенціалу банку, на які має вплив менеджмент банку.

Далі по основним складовим фінансового потенціалу банку обчислюються потенційно можливі обсяги акумуляції, тобто залучення та розміщення фінансових ресурсів по головним напрямам фінансової діяльності банку. В подальшому за алгоритмом основні джерела акумуляції та шляхи розміщення фінансових ресурсів оцінюються на основі п'ятибальної шкали по критеріям дохідності (витратності), термінів та ризикованості, і вже на базі отриманих оцінок усвідомлюються пріоритети основних джерел і напрямів в аналітичному сенсі.

А далі на основі сформованої системи обмежень реалізації фінансового потенціалу банку, в рамках нашого методичного підходу здійснюється пошук оптимальної структури як зобов'язань, так і активів банку в рамках зафіксованої системи обмежень, визначаються кордони структурних складових фінансового потенціалу та ключових напрямів акумуляції та розміщення фінансових ресурсів. Шляхом віднаходження оптимальної структури потенціально можна зрозуміти обсяги залучення та розміщення фінансових ресурсів навіть в абсолютному виразі, і це значно сприятиме реалізації зафіксованої мети банку як максимізації його відсоткового доходу, оптимізації розмірів ліквідності та мінімізації ризику або збалансованого досягнення усіх цих трьох цілей.

3.3. Реалізація фінансового потенціалу банку в умовах здійснення фінансового моніторингу в Україні

Сучасна Україна продовжує залишатися країною, яка згідно міжнародних оцінок має суттєві ризики у сфері легалізації коштів надбаних злочинним шляхом. Значно високим залишається рівень готівкового обігу, який за оцінками фахівців значною є загрозою для функціонування фінансової

системи та забезпечення економічної безпеки країни. Фінансова система України є банкоцентричною, а банківські операції, вважаються традиційними. Практично відсутні продукти підвищеного ризику, вони або заборонені або, як правило, не надаються. Проте існуючий в країні значний розмір тіньового сектору, чиему розширенню суттєво сприяють великі масштаби використання готівки, яка і підвищує ризики відмивання коштів, а тому актуалізує здійснення фінансового моніторингу.

Як свідчать розрахунки Міністерства економічного розвитку та оцінки незалежних експертів рівень тіньової економіки сьогодні сягає більше 30% від офіційного ВВП. Суттєво важливим виглядає те, що найбільший рівень тіньової частки фіксують за таким видом економічної діяльності як фінансова та страхова сфера – до 50% від обсягу офіційної валової доданої вартості цього виду діяльності. Також вже традиційно високий рівень тіньового сегменту зафіксовано у сфері «витрати населення – роздрібний товарооборот» – до половини обсягу офіційного ВВП. Операції з готівкою відносяться Державна служба фіксованого моніторингу України класифікує як найбільш ризиковані в сенсі відмивання коштів [76]. Беручи до уваги ризики, які створює високий рівень готівки в обігу, важливим завданням розвитку фінансового сектору України виступає зменшення готівки в обігу, зростання обсягу безготівкових розрахунків, формування обсягів торгівельної виручки в безготівковій формі. Суттєво важливим також виступає при цьому стимулювання населення, підприємств та бізнесу до переходу на безготівкові розрахунки. Станом на 01.01.2023 року у грошовому обігу України знаходилася готівкова маса на суму 532,5 млрд. грн. Відношення готівки до безготівкових коштів в грошовому обігу України, а також рівень тіньової економіки, як правило, кореспондують один з одним, будучи взаємообумовленими та взаємозалежними.

Протягом останніх років не дивлячись на збільшення обсягів грошової маси в обігу переважно за рахунок безготівкових коштів, співвідношення готівки до обсягу коштів на різноманітних рахунках залишається у межах 35-

40%. Більше того рух у співвідношенні готівкових коштів до безготівкових в обігу практично відтворює динаміку частки тіньової економіки по відношенню до ВВП, що і актуалізує важливість зниження готівкового обігу для страхування легалізації доходів, отриманих злочинним шляхом.

Серед тих чинників, які спричиняють достатньо значний рівень готівкових грошей, Державна служба фінансового моніторингу України виокремлює у першу чергу недовіру населення до банківської системи країни. За показником довіри до банків майже 38 % наших громадян довіряють вітчизняним банківським установам [76]. Такий рівень довіри населення до банків стимулює зростання обсягів готівки, а тому по-суті гальмує ефективне формування, оцінку та реалізацію фінансового потенціалу, а звідси і стимулювання розвитку національної економіки. На протязі останніх п'яти-семи років з банківської системи України було вилучено депозитів в іноземній валюті на 30 млрд. доларів, і ця сума значно перевищує обсяг кредитного ресурсу, який Україна отримала та може отримати від МВФ в рамках різних офіційних програм фінансування задля стабілізації економіки України та створення підґрунтя для відновлення її зростання. Якщо взяти до уваги, що економіка України є банкоцентричною то, безумовно, необхідне значне спрямування зусиль на зростання довіри громадян і бізнесу до банківських установ [76].

Монетарна статистика свідчить, що кількість та сума безготівкових розрахунків в Україні невинно зростає щороку, хоча темпи такого зростання і не забезпечують досягнення цілі в сенсі протидії легалізації доходів, які добуті злочинним шляхом. На рис. 3.2. показано зміни у кількості безготівкових та готівкових операцій із платіжними картками в Україні за період з 01.01.2017 по 01.01.2023 рр.

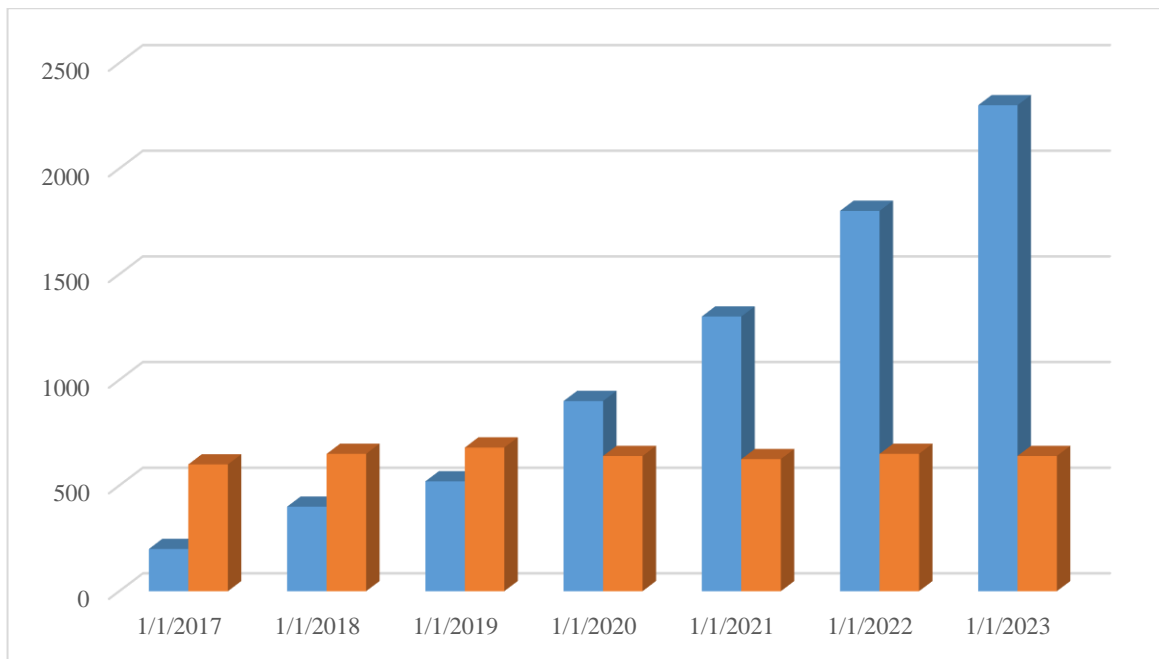

Рис. 3.2. Зміни у кількості готівкових та безготівкових операцій із використанням платіжних карток

Тобто за шість останніх років відбувалось значне зростання кількості безготівкових операцій, яка вже значно перевищила чисельність операцій із зняття готівки, і це є явище позитивним, проте цифри операцій із зняття готівки водночас теж демонструють невелике зростання, а тому констатувати, що йде заміщення готівкових розрахунків безготівковими сьогодні мабуть не можна.

Для поглибленого розуміння скористаємося даними монетарної статистики останніх років на сайті НБУ щодо готівкових та безготівкових операцій із використання платіжних карток.

Підкреслимо, що хоч і відбулось зростання кількості безготівкових платежів, їх середня сума збільшилась не суттєво з 353 грн. станом на 01.01.2017 до 461 грн станом на 01.01.2023, водночас при цьому готівкові операції домінують за обсягом, а динаміка їх збільшення взагалі є стабільною. Необхідно підкреслити, що внаслідок зростання чисельності безготівкових розрахунків відношення останніх до обсягу готівкових підвищилось з 45% на 01.01.2017 до 78% на 01.01.2023 року. Отже, позитивні тенденції щодо

зростання безготівкового обігу спостерігаються, хоча при цьому готівкові розрахунки залишаються суттєво важливими в національній економіці [21].

Українські банки, як вже підкреслювалось мають значні обсяги незадіяного фінансового потенціалу по залученню коштів від населення та юридичних осіб. Найбільшу частку коштів, залучених від населення та господарюючих суб'єктів в банківській системі України закумулював АТ КБ «ПриватБанк», станом на 01.01.20123 – 23,5% коштів клієнтів, а в цілому по банківській системі такі кошти складають приблизно чверть ресурсної бази банків [21].

У згаданому АТ КБ «ПриватБанк» рівень реалізації потенціалу по залученню коштів фізичних осіб, причому як на поточних так і строкових рахунках значно знизився за останні роки. Безумовно, такі тенденції у функціонуванні найбільшого та передового банку, в плані втілення безготівкових розрахунків, не є позитивними, хоча, на думку фахівців і вказують на значні потенції у реалізації проекту Cashless Economy при умові реалізації потенціалу банківського сектору із залучення коштів.

У сучасних умовах основними інструментами в процесах зниження обсягів готівки в економіці виступають:

- зниження лімітів готівкових розрахунків, коли Положенням НБУ визначені наступні ліміти розрахунків готівкою: між підприємствами (підприємцями) за добу (один день), за платіжними документами – в розмірі 10 000 грн; у розрахунках між підприємством (підприємцем) та фізичною особою в період доби – в розмірі 50 000 грн; між фізичними особами в процесах купівлі-продажу, які засвідчує нотаріат – в розмірі 50 000 грн;
- збільшення банками розмірів тарифів на зняття готівки з платіжних карток;
- стимулювання банківськими установами безготівкових розрахунків своїх клієнтів через втілення бонусних програм;

- здійснення заходів та програм із підвищення фінансової грамотності населення.

Проте монетарна статистика на сайті НБУ свідчить, що рівень готівки в економіці продовжує залишатись високим, а це свідчить про невисоку дієвість наведених інструментів. Необхідно підкреслити, що обмеження на готівкові розрахунки до речі взагалі відсутні у Великобританії, Німеччині, Угорщині, Фінляндії та деяких інших країнах.

Державна служба фінансового моніторингу України свідчить, що основними проблемами у збільшенні масштабів безготівкових розрахунків в усвідомленні споживачів фінансових послуг виступає низька якість професійної роз'яснювальної роботи, яку здійснюють банки, слабкий рівень обізнаності у сфері наявних фінансових послуг та умов їх надання, нерозуміння реальних ризиків вкладання коштів [80].

Окрім цього за даними НБУ [68] в Україні також дуже низький рівень розбудови мережі POS-терміналів та будь-яких інших електронних каналів застосування безготівкових розрахунків, зокрема mobile payments. Чисельність платіжних терміналів на 01.01.2023 склала 8,2 тис. на 1 млн. чол. населення, до 2025 року Центробанк планує збільшити їх чисельність удвічі, а це суттєво стимулюватиме підвищення рівня безготівкових розрахунків. Слабкий рівень проникнення POS-терміналів в Україні виступає головною передумовою розвитку готівково насиченої економіки.

Проте, зростання мережі POS-терміналів гальмується їх високою вартістю та, що суттєво важливо, бажанням бізнесу приховувати певну частку оборотів щоб зменшити податки. Безумовно, проблема є більш різнобічною і має вирішуватись не тільки на рівні НБУ.

Отже, основними шляхами підвищення частки безготівкових розрахунків як для більш повної реалізації фінансового потенціалу банків, так і для завдань фінансового моніторингу мають бути:

- зростання довіри домогосподарств до банківського сектору;
- підвищення рівня фінансової грамотності громадян;

- розбудова розгалуженої фінансової інфраструктури та збільшення зручності здійснення платежів;
- менше податкового навантаження на бізнес, який той запроваджує безготівкові розрахунки;
- побудова сфери безпеки безготівкових розрахунків;
- менші розміри комісій за здійснення безготівкових розрахунків, тощо.

Таким чином, реалізація та розвиток фінансового потенціалу банку виступає одним із інструментів фінансового моніторингу у протидії легалізації доходів, отриманих злочинним шляхом, і в першу чергу через подальший розвиток безготівкових розрахунків. Водночас, така реалізація фінансового потенціалу є важливою умовою розвитку і самого банку, і це має постійно стимулювати його до зростання обсягів залучення фінансових ресурсів. З позиції банку важливими інструментами стимулювання населення та бізнесу до безготівкових платежів виступає розвиток власної цифрової платіжної інфраструктури, створення мобільних додатків, здійснення комплексу маркетингових заходів, розбудова систем віддаленої ідентифікації клієнта та інші.

Висновки до третього розділу

Формування та оцінка фінансового потенціалу банку здійснюється шляхом залучення та розміщення фінансових ресурсів по основним напрямам діяльності. Це завдання вирішується на основі окремих показників формування та реалізації фінансового потенціалу банку, показника регулятивного капіталу банку та визначення кордонів складових фінансового потенціалу банку по основним напрямам акумуляції та розміщення фінансових ресурсів: кошти населення на поточних та строкових рахунках, кошти юридичних осіб на поточних та строкових рахунках, кредити фізичним та юридичним особам.

На потенціал залучення та розміщення фінансових ресурсів суттєво впливає регулятивний капітал банку, адже він є головним обмежувальним чинником збільшення обсягів акумуляції та розміщення фінансових ресурсів.

Беручи до уваги, те що власний та регулятивний капітал і ступінь ризику, згідно нормативу Н2, обмежують масштаби розміщення фінансових ресурсів, а економічна доцільність обмежує обсяги їх акумуляції. Звідси сам рівень реалізації фінансового потенціалу по основним напрямам залучення та розміщення фінансових ресурсів, як правило, завжди нижче ста відсотків, тобто максимально можливого.

Щоб оцінити ще одну складову фінансового потенціалу – фінансовий результат потрібно визначити найбільш бажані джерела акумуляції та шляхи розміщення фінансових ресурсів. У літературі для цього застосовують п'ятибальну шкалу оцінки конкретних шляхів залучення та розміщення фінансових ресурсів по критеріям дохідності (витратності), строковості та ризикованості.

На базі п'ятибальної шкали було розроблено підхід до оцінки пріоритетності окремих напрямів реалізації фінансового потенціалу банку в плані залучення та розміщення ресурсів, який дозволив визначати найбільш пріоритетні для банків напрями залучення та розміщення фінансових ресурсів, але і виявляти недоліки в управлінні кожним параметром обраних напрямів.

На основі методичного підходу до оцінки фінансового потенціалу банку, вирішується завдання побудови оптимальної структури фінансового потенціалу банку як по залученим, так і по розміщеним ресурсам, щоб на основі визначених обмежень у діяльності банку отримати максимально можливий результат.

Для реалізації фінансового потенціалу банку суттєво важливо також діяти в системі фінансового потенціалу на обмеження готівкового обігу та зростання частки безготівкових розрахунків. Чим більшою є частка безготівкових розрахунків в грошовому обороті країни, тим

більшими стають можливості банків по нарощуванню свого фінансового капіталу.

Окрім цього необхідність боротьби з легалізацією доходів, отриманих злочинним шляхом та фінансування тероризму вимагає від комерційних банків разом з державними структурами постійного відслідковування тих банківських операцій, які можуть мати ознаки такого відмивання доходів.

Реалізація фінансового потенціалу є важливою умовою розвитку самого банку, а завдяки цифровізації і зростанню безготівкових розрахунків суттєво допоможе клієнтам банку використовувати усі переваги сучасного банківського обслуговування.

ВИСНОВКИ

У кваліфікаційній роботі проаналізовано теоретичні засади та методичні підходи до формування й оцінки фінансового потенціалу банків, шляхи його вдосконалення.

Теоретичні засади формування та оцінки фінансового потенціалу банку, включають визначення характерних рис та формування змісту дефініції «фінансовий потенціал банку», виокремлення різновидів фінансового потенціалу банку, визначення його структури, функцій і принципів формування та реалізації. Структура фінансового потенціалу банку, дозволяє розкрити цей потенціал банку на основі процесів його формування та реалізації; співвідношення фінансового потенціалу з іншими видами потенціалу банку. Основні функції та принципи формування, оцінки та реалізації фінансового потенціалу банку визначаються за результатами аналізу цього потенціалу банку з точки зору як системи.

Орієнтири фінансової діяльності банків України характеризується за складовими фінансового потенціалу банку, а це дозволяє врахувати специфіку діяльності банків та виявляти пріоритетні напрями: надання позик населенню, залучення коштів від громадян на поточні рахунки, залучення коштів від інших банків, надання позик господарюючим суб'єктам, це дає можливість виявляти банки-конкуренти з аналогічними параметрами фінансової діяльності щоб оцінити фінансовий потенціал банку.

Основні, керовані менеджментом банку чинники, які впливають на формування фінансового потенціалу банку, лежать у сфері акумуляції (залучення) та розміщення фінансових ресурсів, а також їх використання як фінансового результату банку. Останньому важливо визначати інструменти впливу на обсяги акумуляції та розміщення фінансових ресурсів за допомогою як цінові, так і нецінові методів. Фінансові потенціали як залучення так і розміщення ресурсів визначаються сегменти банку на ринку банківських

послуг, а по суті – граничним обсягом ресурсів, які спроможний акумулювати або розмістити банк по головним напрямам своєї діяльності.

Інструментарій оцінки окремих складових фінансового потенціалу банку, дозволяє визначити кордони ресурсної бази банку на ринку банківських послуг по головним складовим фінансової діяльності, на основі керованих менеджментом банку формування та оцінка фінансового потенціалу банку, а також рівень його капіталізації, ринкові обсяги пропозиції та попиту ресурсів та дозволив оцінити потенційно максимальні обсяги залучення коштів фізичних і юридичних осіб на поточних і строкових рахунках, та, безумовно, обсяги розміщення ресурсів позики населенню і бізнесу.

На основі методичного підходу до розуміння пріоритетів в оцінці та реалізації фінансового потенціалу банку по напрямам залучення та розміщення фінансових ресурсів визначено критерії дохідності (витратності), строковості та ризикованості, щоб далі на основі п'ятибальної шкали, маючи на увазі неможливість повної одномоментної реалізації фінансового потенціалу по всім напрямам оцінити пріоритети у залученні та розміщенні фінансових ресурсів та спрямувати зусилля менеджменту банку на конкретних найбільш доцільних напрямках.

Фінансовий потенціал банку також суттєво впливає на його конкурентоздатність, на формування його ринкової конкурентної позиції. Завдяки фінансовому потенціалу банки отримують конкурентні переваги завдяки яким зміцнюють свою ринкову позицію. Конкурентний фінансовий потенціал банку визначається не просто як здатність залучати та розміщувати фінансові ресурси, а робити це таким чином, щоб сформувати в найбільшій із можливих мірі ті конкурентні переваги, які у рамках стратегії банківського розвитку забезпечують конкурентоздатність банку у довготривалій перспективі, навіть попри війну та інші кризові явища в економіці.

Формування та оцінка фінансового потенціалу банку здійснюється шляхом залучення та розміщення фінансових ресурсів по основним напрямам діяльності. Це завдання вирішується на основі окремих показників

формування та реалізації фінансового потенціалу банку, показника регулятивного капіталу банку та визначення кордонів складових фінансового потенціалу банку по основним напрямам акумуляції та розміщення фінансових ресурсів: кошти населення на поточних та строкових рахунках, кошти юридичних осіб на поточних та строкових рахунках, кредити фізичним та юридичним особам.

На потенціал залучення та розміщення фінансових ресурсів суттєво впливає регулятивний капітал банку, адже він є головним обмежувальним чинником збільшення обсягів акумуляції та розміщення фінансових ресурсів.

Щоб оцінити ще одну складову фінансового потенціалу – фінансовий результат потрібно визначити найбільш бажані джерела акумуляції та шляхи розміщення фінансових ресурсів. У літературі для цього застосовують п'ятибальну шкалу оцінки конкретних шляхів залучення та розміщення фінансових ресурсів по критеріям дохідності (витратності), строковості та ризикованості.

На базі п'ятибальної шкали було розроблено підхід до оцінки пріоритетності окремих напрямів реалізації фінансового потенціалу банку в плані залучення та розміщення ресурсів, який дозволив визначати найбільш пріоритетні для банків напрями залучення та розміщення фінансових ресурсів, але і виявляти недоліки в управлінні кожним параметром обраних напрямів.

Підхід до оцінки фінансового потенціалу банку на основі побудови оптимальної структури залучених та розміщених ресурсів розкриває основні характеристик фінансового потенціалу банку, бере до уваги основні вимоги до функціональної діяльності банку та дає можливість отримати оцінки граничних кордонів потенційних обсягів залучення, розміщення та відтворення (результату) фінансових ресурсів за головними напрямками, і це дає можливість застосовувати отримані значення як орієнтири у фінансовому плануванні з метою максимізації відсоткових доходів, оптимізації розмірів ліквідності, мінімального рівня ризику або поєднання усіх цих трьох цілей.

Для реалізації фінансового потенціалу банку суттєво важливо також діяти в системі фінансового потенціалу на обмеження готівкового обігу та зростання частки безготівкових розрахунків. Чим більшою є частка безготівкових розрахунків в грошовому обороті країни, тим більшими стають можливості банків по нарощуванню свого фінансового капіталу. Окрім цього необхідність боротьби з легалізацією доходів, отриманих злочинним шляхом та фінансування тероризму вимагає від комерційних банків разом з державними структурами постійного відслідковування тих банківських операцій, які можуть мати ознаки такого відмивання доходів.

Реалізація фінансового потенціалу є важливою умовою розвитку самого банку, а завдяки цифровізації і зростанню безготівкових розрахунків суттєво допоможе клієнтам банку використовувати усі переваги сучасного банківського обслуговування.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ :

1. Барилюк І. В. Стратегічний підхід до формування структури ресурсного потенціалу банку. *Формування ринкової економіки України*. 2012. Вип. 26. Ч.1. С. 16-24.
2. Бачевський Б. Є. Потенціал і розвиток підприємства : навч. посібн. К. : Центр учбової літератури, 2014. 400 с.
3. Бойко А. О. Науково-методичний підхід до оцінки фінансового потенціалу регіонів України. *Вісник Української академії банківської справи*. 2013. № 1. С. 17-23.
4. Бондаренко Л. А. Оцінка портфеля проблемних кредитів комерційних банків України в контексті забезпечення стабільності банківської системи. *Вісник Університету банківської справи Національного банку України*. 2014. № 2. С. 169-172.
5. Васюренко О. В. Планування фінансового потенціалу підприємства в посткризових умовах. *Фінансово-кредитна діяльність: проблеми теорії та практики*. 2011. Вип. 2. С. 112-120.
6. Виговська Н. Г., Полчанов А. Ю. Оцінка втрат фінансового потенціалу України від воєнного конфлікту. *Облік і фінанси*. 2019. № 4 (86). С.70-77.
7. Височина А. В. Узагальнення та розвиток науково-методичних засад розуміння сутності фінансового потенціалу регіону. *Науковий вісник НЛТУ України*. 2012. Вип. 22.14. С. 338-344.
8. Вовк В. Я. Аналіз фінансового потенціалу вітчизняних банків в умовах фінансово-економічної кризи. *Вісник Університету банківської справи Національного банку України*. 2012. № 3 (15). С. 149-152.
9. Волкова В., Волкова Н. Конкурентоздатний потенціал банків: сутність та оцінка. *European Journal of Economics and Management*. 2020. Vol. 6. Issue 1. С.122-129.
10. Волик Н. Г. Методичні аспекти формування ресурсного потенціалу банку. *Держава та регіони*. 2011. № 6. С. 235-240.

11. Волохата В. Є. Фактори формування депозитних ресурсів банку. *Науковий журнал Бізнес-Інформ*. 2013. № 8. С. 310-316.
12. Вольська С. П. фінансова стійкість банку та механізми її забезпечення: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. екон. наук : спец. 08.00.08 – гроші, фінанси і кредит. К. : КНЕУ ім. В. Гетьмана, 2011. 18 с.
13. Воробйова О. І. Визначення кредитно-інвестиційного потенціалу банків України. *Науковий вісник: фінанси, банки, інвестиції*. 2011. № 4 (13). С. 66-69.
14. Гончаренко М. В. Еволюція сутності фінансового потенціалу розвитку територій [Електронний ресурс] *Теорія та практика державного управління*. 2013. № 3 (42). URL : http://www.irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe?I21DBN=LINK&P21DBN=UJRN&Z21ID=&S21REF=10&S21CNR=20&S21STN=1&S21FMT=ASP_meta&C21COM=S&2_S21P03=FILA=&2_S21STR=Tpdu_2013_3_25
15. Горун М. В. Аналіз внутрішніх факторів впливу на маркетингове забезпечення формування депозитних ресурсів банків. *Ефективна економіка*. 2015. № 2. URL : <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=-3823>.
16. Григоренко В. О. Концепційний підхід до оцінки фінансового потенціалу території. *Молодий вчений*. 2016. № 7 (34). С. 33-37.
17. Гуцалюк О. М. Використання рейтингових систем для оцінювання фінансового потенціалу банку. *Збірник наукових праць Університету державної фіскальної служби України: електронне наукове видання*. Ірпінь, 2017. № 2. С. 125-141.
18. Гуцалюк О. М. Дослідження компонентних складових оцінювання фінансового потенціалу банківських установ. *Держава та регіони. Серія: Економіка та підприємництво*. 2016. № 6 (93). С. 113-117.
19. Гуцалюк О. М. Особливості формування економічного, ресурсного та фінансового потенціалів комерційного банку. *Держава та регіони. Серія : Економіка та підприємництво*. 2016. № 3. С. 77-81.

20. Гуцалюк О. М. Використання рейтингових систем для оцінювання фінансового потенціалу банку. *Збірник наукових праць Університету державної фіскальної служби України: електронне наукове видання.* – Ірпінь, 2017. № 2. С. 125–141
21. Державна служба статистики України. URL : <http://www.ukrstat.gov.ua>.
22. Єпіфанов А. О., Васильєва Т. А., Козьменко С. М. та ін. Управління ризиками банків: монографія у 2 томах. Т. 1: Управління ризиками базових банківських операцій / за ред. д.е.н, проф. А. О. Єпіфанова і д.е.н., проф. Т. А. Васильєвої. Суми : ДВНЗ «УАБС НБУ», 2012. 283 с.
23. Законодавство України. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/main/index>.
24. Золковер А. О. Інвестиційний потенціал банків як запорука фінансової стабільності банківської системи України в умовах післявоєнного відновлення. *Журнал стратегічних економічних досліджень.* 2023. № 3 (14). С. 27-37.
25. Зуєва О. В. Оцінювання внутрішніх факторів впливу на окремі складові фінансового потенціалу банку. *Глобальні та національні проблеми економіки.* 2015. Вип. 7. С. 680-685. URL : <http://global-national.in.ua/archive/7-2015/145.pdf>.
26. Зуєва О. В. Формування шкали оцінювання пріоритетності складових фінансового потенціалу банку. *Науковий вісник Ужгородського університету : збірник наукових праць.* Ужгород : ДВНЗ «УжНУ», 2017. № 1 (49). Том 1. С. 258-263.
27. Іноземцева Є. В., Волкова В. В. Концептуальні засади удосконалення формування ресурсного потенціалу банку. *Економіка і організація управління.* 2018. № 4 (32) С.56-64.
28. Квасницька Р. С. Інвестиційний потенціал інститутів фінансового ринку України. Хмельницький : Монускрипт, 2015. 313 с.
29. Кирилейза І. С. Теоретичні аспекти дослідження економічної сутності ресурсної бази банку. *Науковий вісник Херсонського державного університету.* 2013. Вип. 1. С. 90-93.

30. Кирилова Л. І. Фінансовий потенціал підприємства та його складові. *Сталий розвиток економіки*. 2012. № 11. С. 298-302.
31. Коверза В. С. Удосконалення механізму використання ресурсного потенціалу банків. *International periodic scientific journal. Scientific look into the future*. Одеса. 2016. Вип. №1(1). Том 5. С.273-279. <https://www.sworld.education/nvnb/n116-5.pdf#page=273>.
32. Коленда Н. В. Соціальний потенціал: сутність та основні ознаки. *Вісник ОНУ ім. І. І. Мечникова*. 2013. Т. 18. Вип. 1. С. 105-115.
33. Колодізев О. М. Оптимізація кредитного портфеля банку за критеріями прибутковості, ризику та ліквідності. *Фінансово-кредитна діяльність : проблеми теорії та практики*. 2015. Вип. 1. С. 19-27.
34. Колодізев О. М. Оцінювання фінансового потенціалу залучення коштів фізичних осіб банками України. *Актуальні проблеми економіки*. 2017. № 2 (188). С.260-268.
35. Комліченко О. О. Фінансовий потенціал банківської системи України та його функціонування на ринку банківських послуг. Матеріали науково-практ.коф. «*Научные исследования и их практическое применение. Современное состояние и пути развития*». Одеса . 2012. Вып. 3. Т. 22. С. 22-27.
36. Копилова О., Пічугіна Ю., Гончар К. Діджиталізація банківського сектору України – виклики та перспективи. *Економіка та суспільство*. 2023. (50). <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2023-50-47>.
37. Костогриз В. Г., Хуторна М. Е. Державні банки у системі забезпечення фінансової стабільності банківського сектору України. *Науковий вісник Ужгородського університету*. 2018. Серія Економіка. С. 335-341. <https://eprints.cdu.edu.ua/4792/>.
38. Кот О. В. Фінансові потоки у механізмі функціонування банку. *Інноваційна економіка*. 2014. № 4. С. 294-299.

- 39.Котова К. Ю. Класифікація банківських інновацій в цифровій економіці і оцінка інноваційного потенціалу банку. *Фінанси і кредит*. 2019. Т. 25. № 9. С. 222-229.
- 40.Кравченко О. В. Оптимізація внутрішнього потенціалу банку з метою підвищення ефективності його діяльності. *Актуальні питання розвитку сучасної економіки.*: монографія. Умань : Видавець «Сочінський», 2011. С. 259-267.
- 41.Крот Л. М., Григорик Н. Ю. Основні аспекти підвищення фінансового потенціалу банку. *Інфраструктура ринку: гроші, фінанси і кредит.*. Випуск 16. 2018. С.187-192.
- 42.Лапка В .С. Джерела формування фінансових ресурсів банку. *Збірник наукових праць VII Всеукраїнської студентської науково-практичної конференції «Актуальні проблеми ефективного соціально-економічного розвитку України: пошук молодих»* 26 квітня 2018 року. Вінниця, 2018. С. 354-365. URL : <http://vtei.com.ua/doc/2018/konf18/11.pdf#page=354>.
- 43.Лебідь О. В. Визначення сутності потенціалу банку. *Економічний простір* : збірник наукових праць. Дніпропетровськ : ПДАБА, 2013. № 69. С. 180-187.
- 44.Лебідь О. В. Потенціал банків України: проблеми визначення та оцінювання *Потенціал економічного розвитку країни: теорія і практика:* колективна монографія у 2 т. Донецьк: Східний видавничий дім. 2014. Т. 1. С. 233-248.
- 45.Лисенок О. В. Оцінка ефективності кредитної діяльності вітчизняних банків. *Вісник ЖДТУ. Серія: Економічні науки*. 2015. № 3 (65). С. 101-107.
- 46.Макаренко Ю. П. Проблеми формування депозитного портфеля банків в умовах нестабільності депозитної бази та шляхи їх вирішення. *Інвестиції: практика та досвід*. 2016. № 1. С. 15-18.
- 47.Міжнародний стандарт бухгалтерського обліку 32 (МСБО 32) «Фінансові інструменти : подання». URL : http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/929_029.

48. Міжнародний стандарт бухгалтерського обліку 39 (МСБО 39) «Фінансові інструменти: визнання та оцінка». URL : https://mof.gov.ua/storage/files/%D0%9C%D0%A1%D0%91%D0%9E%2039_ukr_2020.pdf.
49. Міжнародний стандарт фінансової звітності 7 (МСФЗ 7) «Фінансові інструменти: розкриття інформації». URL : http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/929_007.
50. Міжнародний стандарт фінансової звітності 9 (МСФЗ 9) «Фінансові інструменти». URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/929_016#Text
51. Момот О. М. Методичний інструментарій оцінювання конкурентоспроможності банків. *Економічні науки*. 2018. № 14. С. 41-47. URL : http://www.investplan.com.ua/pdf/14_2018/11.pdf
52. Новікова О. В. Структура економічного потенціалу банку. *Управління розвитком* : зб. наук. робіт. Х. : ХНЕУ, 2018. – № 3 (143). С. 111-114.
53. Нонік В. В. Фінансовий потенціал як економічна категорія. *Інвестиції: практика та досвід*. 2017. № 17. С. 5-9.
54. Основні засади грошово-кредитної політики на 2022 рік та середньострокову перспективу : Рішення Ради Національного банку України від 13.09.2021. URL : https://bank.gov.ua/admin_uploads/article/-MPG_2022-mt.pdf?v=4.
55. Основні засади грошово-кредитної політики на період воєнного стану: Рішення Ради Національного банку України від 15.04.2022. URL : <https://bank.gov.ua/ua/files/hJTwdIrBPNWeMzk>.
56. Податковий кодекс України. URL : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/-2755-17>.
57. Полчанов А. Ю. Елементи фінансового потенціалу держави. *Проблеми теорії та методології бухгалтерського обліку, контролю і аналізу*. 2017. № 2 (37). С. 74-78.
58. Полчанов А. Ю. Розвиток фінансового потенціалу держави в системі постконфліктного відновлення : *монографія*. Житомир : ЖДТУ, 2018. 464 с.

59. Полчанов А. Ю. Потенціал банківських установ України у стимулюванні економічного зростання у постконфліктний період. *Вісник Житомирського державного технологічного університету. Серія: Економічні науки*. 2018. Вип.1. С. 123-128.
60. Портна О. В. Фінансовий потенціал комерційних банків як складова сукупного фінансового потенціалу України. *Вісник НТУ «ХП»*. Серія : *Актуальні проблеми управління та фінансово-господарської діяльності підприємства*. 2013. № 49 (1022С. 109-118.
61. Портна О. В. Сукупний фінансовий потенціал країни: системний підхід. *Бізнес Інформ*. 2018. № 9. С. 293-298.
62. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо умов повернення строкових депозитів : Закон України № 424-VIII від 14.05.2015. *Відомості Верховної Ради (ВВР)*. 2015. № 30. ст. 270. URL : <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/424-19>.
63. Про затвердження Положення про визначення банками України розміру кредитного ризику за активними банківськими операціями : Постанова Правління Національного банку України № 351 від 30.06.2016. Національний банк України. URL : <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/v0351500-16>.
64. Про затвердження Положення про порядок визначення банків-агентів Фонду гарантування вкладів фізичних осіб : Рішення Виконавчої дирекції Фонду гарантування вкладів фізичних осіб № 6 від 12.07.2012. *ФГВФО*. URL : <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/z1494-12>.
65. Про затвердження Положення про порядок визначення системно важливих банків : Постанова Правління Національного банку України № 863 від 25.12.2014. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0863500-14#Text>.
66. Про затвердження Положення про порядок формування та використання банками України резервів для відшкодування можливих втрат за активними банківськими операціями : Постанова Правління Національного банку України № 23 від 25.01.2012, із змінами, внесеними згідно з Постановами

- Національного банку України № 237 від 19.06.2013. URL : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/z0231-12>.
67. Про податок з доходів фізичних осіб : Закон України № 889-IV від 22.05.2003. URL : <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/889-15>.
68. Про схвалення Методики розрахунку економічних нормативів регулювання діяльності банків в Україні : Постанова Правління Національного банку України № 315 від 02.06.2009, із змінами внесеними 11.01.2022. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/vr803500-17#Text>.
69. Радченко Н. Г. Методичні підходи до оцінки ефективності депозитної політики банку. *Збірник наукових праць Таврійського державного агротехнологічного університету (економічні науки)*. 2014. № 3. С. 161-166.
70. Рац О. М., Береговий В.О. Удосконалення методики оцінювання достатності ресурсного потенціалу банку. *Інфраструктура ринку: гроші, фінанси і кредит*. 2018. В. 25. С. 79-83.
71. Рейтинги банківських депозитів. *Рейтингове агентство «Кредит-рейтинг»*. URL : <http://www.credit-rating.ua/ru/about-rating/purpose/4627>.
72. Рудаков О. М. Методика розрахунку ціни залучених ресурсів в рамках формування ефективної процентної політики банку. *Ефективна економіка*. 2015. № 10. URL : <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=4379>.
73. Свірський В. С. Фінансовий потенціал : теоретико-концептуальні засади. *Світ фінансів*. 2017. № 4 (13). С. 43-51.
74. Ситник Г. В. Фінансовий потенціал як об'єкт фінансового планування: сутність та характеристика елементів. *Сталий розвиток економіки*. 2014. № 4. С. 319-323.
75. Тарасова К. І. Методологічні засади кількісної оцінки ризиків. *Наукові записки Національного університету «Острозька академія». Економіка*. 2013. Вип. 23. С. 367-372.
76. Фінансовий потенціал банку : сутність, методи оцінювання, інструменти протидії легалізації доходів, отриманих злочинним шляхом : монографія /

- О.М. Колодізєв, О.В. Лебідь, О.В. Зуєва. Харків : ХНЕУ ім. С. Кузнеця, 2018. 238 с.
- 77.Харевич А. С. Кредитний потенціал банківської системи: теоретико-методологічні аспекти [Електронний ресурс] Режим доступу : <http://www.economy.nauka.com.ua/?op=1&z=1398>.
- 78.Циганюк Д.Л. Рудняк А.Д. Аналіз фінансового стану банківського сектору України. Вісник СумДУ. Серія «Економіка». 2020. №1.
- 79.Чаленко Н. В. Оцінка ефективності депозитної діяльності банку. *International scientific journal*. 2015. № 8. С. 165-170.
- 80.Статистика НБУ. URL : <https://bank.gov.ua/ua/statistic>.